

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze

LZG.411.001.01.2020

Pan Władysław Dajczak
Wojewoda Lubuski

Lubuski Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wlkp.
ul. Kazimierza Jagiellończyka 8
66-400 Gorzów Wielkopolski

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

R/20/001 – Zwalczanie i przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się afrykańskiego pomoru świń w populacji dzika oraz przenikaniu i rozprzestrzenianiu się tej choroby w stadach świń w województwie lubuskim.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Lubuski Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wlkp. (dalej jako „LUW” lub „Urząd”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Władysław Dajczak, Wojewoda Lubuski od 9.12.2015 r. do 11.11.2019 r. oraz od 15.01.2020 r.; w okresie od 12.11.2019 r. do 14.01.2020 r. obowiązki Wojewody Lubuskiego pełnił Wojciech Perczak.
Zakres przedmiotowy kontroli	Zwalczanie i przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się afrykańskiego pomoru świń w populacji dzika oraz przenikaniu i rozprzestrzenianiu się tej choroby w stadach świń w województwie lubuskim.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2020 oraz okres wcześniejszy, dotyczący zdarzeń i danych niezbędnych do dokonania ocen.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ (dalej jako „ustawa o NIK”).
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontrolerzy	1. Norbert Serafin, doradca ekonomiczny, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nr LZG/69/2020 z 29.09.2020 r. 2. Andrzej Misa, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nr LZG/70/2020 z 29.09.2020 r.

[dowód: akta kontroli str. 1-6]

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Wojewoda Lubuski w drodze rozporządzeń regulował kwestię zwalczania epizootii ASF u dzików i świń oraz odstrzału sanitarnego dzików na terenie województwa lubuskiego, w szczególności określając obszar skażony ASF, a także ustanawiając na nim zakazy i nakazy mające służyć ograniczeniu rozprzestrzeniania się tej choroby. Obszar skażony, począwszy od stwierdzenia pierwszego przypadku epizootii w listopadzie 2019 r., sukcesywnie się rozrastał, by na koniec 2020 r. objąć swoim zasięgiem przeważającą część województwa lubuskiego.

Wojewoda zapewnił ustanowienie właściwych struktur i funkcjonowanie wymaganych procedur, służących walce z epizootią, na które składały się m.in. wojewódzki plan zarządzania kryzysowego, Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego (działające w ramach Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego LUW), Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego (będący organem pomocniczym przy Wojewodzie). Dodatkowo, Wojewoda oraz pracownicy Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego podejmowali szereg działań, mających na celu przygotowanie właściwego funkcjonowania doraźnych zgrupowań zadaniowych, które miały – obok myśliwych – prowadzić odstrzał sanitarny, do czego ostatecznie do doszło przede wszystkim z powodu pandemii COVID-19.

Wojewoda przyczynił się do usprawnienia współpracy podmiotów, instytucji i służb zaangażowanych w przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się ASF w populacji dzika oraz przenikaniu i rozprzestrzenianiu się tej choroby w stadach świń w województwie lubuskim, a

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

także zapewnił finansowanie zadań związanych ze zwalczaniem i przeciwdziałaniem rozprzestrzenianiu się tej choroby w województwie lubuskim, bezzwłocznie przekazując Inspekcji Weterynaryjnej uzyskane w ramach rezerw celowych środki finansowe.

Wojewoda oraz podległe mu straże, służby i inspekcje, a w szczególności Inspekcja Weterynaryjna, podejmowali szeroko zakrojone i długotrwałe działania mające ograniczyć zasięg epizootii i walkę z jej skutkami. Prowadzono intensywny odstrzał sanitarny dzików, przeszukania obszaru skażonego, gradzenie zainfekowanych terenów. W realizacji tych zadań uczestniczyło łącznie kilkadziesiąt tysięcy osób, w tym leśników, strażaków, żołnierzy, a przede wszystkim myśliwych, bez których zaangażowania nie byłaby możliwa radykalna depopulacja dzika w województwie lubuskim, który obok człowieka jest postrzegany jako główne źródło przenikania wirusa do stad trzody chlewnej.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że przeszło miesięczny okres procedowania nad zamknięciem przejść dla zwierząt wzdłuż dróg stanowiących naturalną przeszkodę dla migracji dzików (droga ekspresowa S3, autostrada A2 i droga krajowa nr 18) mógł mieć znaczenie w rozprzestrzenianiu się wirusa w województwie lubuskim. Pierwsze przypadki ASF u dzika na zachód od trasy S3 zostały bowiem stwierdzone już 29 listopada 2019 r., podczas gdy rozpoczęcie zamykania przejść wzdłuż ww. drogi rozpoczęło się dopiero 21 grudnia 2019 r. Opóźnienia we wznoszeniu tych grodzień nie obciążają jednak Wojewody, który zwracał się do kompetentnych organów sygnalizując potencjalne zagrożenie. Podkreślić również należy, że Wojewoda – niezwłocznie po nowelizacji przepisów – wydał nakaz zarządcom dróg oraz właściwym miejscowo nadleśniczym wykonania grodzień powstrzymujących migrację zwierząt z terenów leśnych na określonych obszarach. Służby Wojewody rzetelnie nadzorowały także działania w terenie, monitorując postęp prac, a także dokonując przeglądów grodzień narażonych na dewastację.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

1. Działania Wojewody Lubuskiego, dotyczące zwalczania i przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się afrykańskiego pomoru świń w populacji dzika oraz przenikaniu i rozprzestrzenianiu się tej choroby w stadach świń w województwie lubuskim.

Opis stanu faktycznego

1.1. Według stanu na koniec 2020 r. w województwie lubuskim występowały wszystkie obszary ustanawiane w związku z epizootią ASF, tj. obszar zapowietrzony, obszar zagrożony, obszar skażony, obszar ochronny, obszar objęty ograniczeniami, obszar zagrożenia oraz obszar wolny, przy czym obszar wolny obejmował jedynie powiat strzelecko-drezdenecki oraz część północno-wschodnią powiatu gorzowskiego. Jednocześnie, przeważająca część województwa – poza jego fragmentem północno-wschodnim – stanowiła również obszar skażony.

Aktualne granice tych obszarów są graficznie odzwierciedlone na mapie Polski zamieszczonej na stronie Głównego Lekarza Weterynarii, zwanego dalej „GLW”, pod linkiem³: <https://bip.wetgiw.gov.pl/asf/mapa/>

1.2. W okresie od 15.11.2019 r.⁴ do 31.12.2020 r. Wojewoda Lubuski, na podstawie art. 46 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt⁵, zwanej dalej „uozz”, na wniosek Lubuskiej Wojewódzkiej Lekarz Weterynarii, zwanej dalej „LWLW”, w drodze rozporządzeń regulował kwestię zwalczania ASF u dzików na terenie województwa lubuskiego, w szczególności określając obszar skażony ASF, a także ustanawiając na nim zakazy i nakazy mające służyć ograniczeniu rozprzestrzeniania się tej choroby, w tym w zakresie organizacji polowań:

³ Oznaczenia poszczególnych stref na mapie są następujące: obszar zagrożenia – kolor niebieski; obszar objęty ograniczeniami – kolor czerwony; obszar ochronny – kolor żółty.

⁴ W związku ze stwierdzeniem w dniu 14.11.2019 r. wirusa ASF u dzika padłego w okolicy miejscowości Tarnów Jezierny w powiecie wschowskim.

⁵ Dz.U. z 2020 r. poz. 1421.

- 15.11.2019 r. zakazano organizowania polowań, jednocześnie wprowadzając nakaz dokonywania odstrzału sanitarnego dzików na obszarach i w terminach ustalonych przez właściwych miejscowo powiatowych lekarzy weterynarii;
- 12.12.2019 r. podtrzymano zakaz organizowania polowań, jednocześnie uchylając zapis o nakazie dokonywania odstrzału sanitarnego dzików na obszarach i w terminach ustalonych przez właściwych miejscowo powiatowych lekarzy weterynarii (począwszy od 20.12.2019 r. Wojewoda, na podstawie odrębnego rozporządzenia oraz zmian do niego, zaczął regulować kwestię odstrzału sanitarnego dzików na terenie województwa lubuskiego);
- 8.01.2020 r. zakazano organizowania polowań z udziałem psów (tym samym dopuszczając polowania indywidualne oraz polowania zbiorowe bez udziału psów), przy czym organizacja polowań zbiorowych bez udziału psów musiała być poprzedzona zgodą właściwego miejscowo powiatowego lekarza weterynarii;
- 26.02.2020 r. uchylono powyższą regulację, na jej miejsce wprowadzając zakaz organizowania jakichkolwiek polowań bez zgody właściwego miejscowo powiatowego lekarza weterynarii;
- 23.09.2020 r. wyodrębniono wycinek zachodniej części województwa lubuskiego (w okolicach miejscowości Gubin oraz na północ od niej), na którym wprowadzono całkowity zakaz polowań na dziki⁶;
- 9.10.2020 r. wyodrębniono kolejny wycinek zachodniej części województwa lubuskiego (w okolicach miejscowości Kostrzyn nad Odrą oraz na północ od niej), na którym również wprowadzono całkowity zakaz polowań na dziki;
- 12.10.2020 r. do obszaru całkowitego zakazu polowań na dziki przyłączono tereny położone dalej na północ od strefy okalającej Gubin, obejmujące miejscowość Cybinka;
- 3.11.2020 r. obszary całkowitego zakazu polowań na dziki zostały powiększone o tereny zlokalizowane w sąsiedztwie miejscowości Górzycy (na południe od Kostrzyna nad Odrą, od zachodu oparte na granicy polsko-niemieckiej) oraz tereny na wschód od Parku Krajobrazowego Łuk Mużakowa (od południa oparte na granicy polsko-niemieckiej);
- 20.11.2020 r. zakaz polowań na dziki odnoszący się do wyżej opisanych obszarów w okolicach Gubina, Kostrzyna nad Odrą, Cybinki, Górzycy i Łuku Mużakowa został zastąpiony zakazem organizowania polowań zbiorowych.

Określany w ww. rozporządzeniach obszar skażony ASF, począwszy od stwierdzenia pierwszego przypadku tej choroby w dniu 14.11.2019 r., sukcesywnie się rozrastał, by na koniec 2020 r. objąć swoim zasięgiem przeważającą część województwa lubuskiego. Poniższe dane obrazują dynamikę rozprzestrzeniania się epizootii i dotknięte nią powiaty (lub ich fragmenty) i miasto na prawach powiatu: od 15.11.2019 r. – powiaty wschowski i nowosolski; od 26.11.2019 r. – dodatkowo powiat zielonogórski; od 4.12.2019 r. – dodatkowo powiat żagański i żarski; od 10.12.2019 r. – dodatkowo miasto Zielona Góra; od 20.12.2019 r. – dodatkowo powiaty krośnieński i świebodziński; od 23.07.2020 r. – dodatkowo powiat sulęciński; od 2.10.2020 r. – dodatkowo powiat słubicki; od 9.10.2020 r. – dodatkowo powiat gorzowski; od 20.11.2020 r. – dodatkowo powiat międzyzrzecki.

[dowód: akta kontroli str. 235-298, 550, 585-592, 957-964, 995-997]

Na obszarach skażonych Wojewoda (na wniosek LWLW) – na mocy ww. rozporządzeń w sprawie zwalczania ASF – wprowadził szereg innych zakazów, jak np.:

- przywożenia lub wywożenia z gospodarstwa świń bez zgody właściwego miejscowo powiatowego lekarza weterynarii;
- wyprowadzania świń z pomieszczeń, w których są przetrzymywane;
- wnoszenia i wwożenia na teren gospodarstw utrzymujących świnie tusz dzików, mięsa i produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych pochodzących od dzików oraz produktów, pasz, substancji, sprzętu, materiałów, narzędzi i innych przedmiotów, które mogły zostać skażone wirusem choroby;
- wnoszenia i wywożenia świń i materiału biologicznego świń poza obszar skażony;

⁶ Regulacje z 23.09.2020 r. i późniejsze miały związek z przypadkami ASF stwierdzonymi w Niemczech, niedaleko granicy z Polską.

- prowadzenia targów, wystaw itp. z udziałem świń, skupu, obrotu i pośrednictwa w tym obrocie świniami pochodzącymi z obszaru skażonego;

oraz nakazów, w tym:

- posiadaczom świń sporządzenie oraz uaktualnienie spisu wszystkich świń;
- przetrzymywanie świń w miejscu wykluczającym ich kontakt z dzikami żyjącymi na wolności, skarmianie świń paszą zabezpieczoną przed dostępem zwierząt wolno żyjących;
- używanie w gospodarstwach, w których utrzymywane są świnie, środków biobójczych i wykazujących działanie przeciwwirusowe do dezynfekcji przy wejściach i wyjściach z gospodarstwa, a także pomieszczeń, w których przetrzymywane są świnie;
- zgłaszanie właściwemu miejscowo powiatowemu lekarzowi weterynarii każdego upadku świń w obszarze skażonym;
- zniszczenie pod urzędowym nadzorem zwłok dzików oraz mięsa, produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych od dzików, u których wyniki badań próbek dały wynik pozytywny,
- przeszukiwanie obszaru w celu znalezienia padłych dzików w terminach ustalonych przez właściwych powiatowych lekarzy weterynarii.

Regulacje te odpowiadały nakazom i zakazom przewidzianym w art. 46 ust. 3 uozz oraz w §18 ust. 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 maja 2015 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń⁷.

[dowód: akta kontroli str.235-298, 550]

1.3. W związku ze stwierdzeniem przypadków afrykańskiego pomoru świń u dzików w województwie lubuskim, Wojewoda Lubuski, na wniosek LWLW, na podstawie art. 46 ust. 3 pkt 2 uozz, wprowadził na wyznaczonym obszarze skażonym zakaz wstępu do lasu (§ 2 pkt 6 rozporządzenia Wojewody Lubuskiego z dnia 15 listopada 2019 r. w sprawie zwalczania afrykańskiego pomoru świń u dzików na terenie powiatu wschowskiego i nowosolskiego). Z redakcji przepisu nie wynikały odstępstwa od zakazu, przy czym z innych przepisów rozporządzenia wynikały nakazy, których realizacja wymagała wejścia do lasu w obszarze skażonym (np. przeszukiwanie obszaru w celu znalezienia padłych dzików - § 3 pkt 10 rozporządzenia, czy odstrzał sanitarny dzików na określonym obszarze - § 3 pkt 11 rozporządzenia). Następnie w rozporządzeniu zmieniającym z 4 grudnia 2019 r., Wojewoda zmienił brzmienie ww. przepisu, uzależniając możliwość wstępu do lasu od zgody powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na obszar skażony. Wreszcie, w kolejnym rozporządzeniu zmieniającym z 26 lutego 2020 r., zakaz wstępu do lasu został uchylony.

[dowód: akta kontroli str. 235-238, 250-252, 846-848]

Jak wynika między innymi z niżej wymienionych pism wpływających do Urzędu, przedmiotowy zakaz przysparzał wątpliwości interpretacyjnych, a także rodził problemy związane z wykonywaniem prac, czy obowiązków przez inne podmioty, których realizacja związana była nierozzerwalnie z wstępem do lasu, w tym na obszary skażone:

- pismo dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze z 2.12.2019 r., w którym wskazano, że wstrzymanie przez nadleśnictwa objęte obszarem skażonym prac gospodarczych spowoduje utratę przychodów ze sprzedaży drewna, a także niemożność podejmowania działań celem zapewnienia zdrowotności lasów i bezpieczeństwa pożarowego chronionych obszarów leśnych;
- pismo koła łowieckiego z Przytoku z 18.12.2019 r. z prośbą o możliwość wejścia na teren obwodu łowieckiego, położonego w strefie czerwonej, celem prowadzenia polowań na uprawach rolnych;
- pismo Nadleśnictwa Świątoszów do Powiatowego Lekarza Weterynarii w Żaganiu (do wiadomości Wojewody Lubuskiego) z 2.01.2020 r., z prośbą o wyłączenie z zakazu pracowników nadleśnictwa i innych podmiotów wykonujących pracę na jego rzecz; przedmiotowy zakaz, zdaniem autora pisma, uniemożliwiał wykonywanie czynności, obowiązków i uprawnień wynikających z przepisów prawa, w szczególności nadzór nad

⁷ Dz. U. z 2018 r. poz. 290, ze zm.

majątkiem Skarbu Państwa, podejmowanie działań z zakresu ochrony lasu, pozyskania i sprzedaży drewna, pielęgnowanie lasu;

- pismo spółki Mota-Engil Central Europe z 3.02.2020 r. z prośbą o wyjaśnienie wątpliwości związanych z zakazem wstępu do lasu, w związku z prowadzonymi robotami budowlanymi na obszarze skażonym ASF;
- pismo spółki PKP PLK z 13.01.2020 r. z wnioskiem o zniesienie zakazu dla jej pracowników; jako uzasadnienie wskazano konieczność zapewnienia bezpieczeństwa ruchu kolejowego i prowadzenia w tym celu prac utrzymaniowych i naprawczych na liniach kolejowych;
- zapytanie Starosty Krośnieńskiego z 17.02.2020 r. o dostęp ludności do jezior w celach rekreacyjnych na terenie powiatu.

Wprowadzenie zakazu wstępu do lasu, ewentualnie niewskazanie wyjątków od niego, było jedną z przyczyn niepowołania doraźnych zgrupowań zadaniowych, gdyż zakaz ten – zdaniem Wojewody – uniemożliwiał przemieszczanie się zgrupowań w lasach, gdzie miały one wykonywać swoje zadania.

[dowód: akta kontroli str. 585-591, 849-862, 957-964]

1.4. W rozporządzeniu z 15.11.2019 r. Wojewoda Lubuski nakazał przeszukiwanie obszaru skażonego w celu znalezienia padłych dzików w terminach ustalonych przez właściwych powiatowych lekarzy weterynarii (§ 3 pkt 10 cyt. wyżej rozporządzenia). Rozporządzeniem zmieniającym z 16 listopada 2019 r., wskazano podmioty biorące udział w poszukiwaniach⁸; nakazano przeszukiwanie obszarów skażonych w terminach określonych przez właściwych powiatowych lekarzy weterynarii, jednak nie rzadziej niż raz na dwa tygodnie. Wprowadzono nakaz współpracy nadleśniczych Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w ramach prowadzenia stałych poszukiwań padłych dzików na obszarach pozostających w ich zarządzie z właściwymi miejscowo powiatowymi lekarzami weterynarii. Zabezpieczenie niezbędnych sił i środków do poszukiwań, zbierania i załadunku martwych dzików lub ich części oraz pobieranie próbek w kierunku ASF i przesyłania ich do laboratorium, zabezpieczenie odzieży ochronnej dla osób uczestniczących w przeszukiwaniu obszaru, koordynowanie działań przy współpracy z osobą kierującą przeszukiwaniem, określenie zasad przemieszczania martwych dzików lub ich części z miejsca znalezienia do miejsca czasowego składowania oraz odkażanie miejsc przechowywania martwych dzików nakazano właściwym miejscowo powiatowym lekarzom weterynarii.

[dowód: akta kontroli str. 235-238, 863-864]

Z dwutygodniowych raportów składanych Wojewodzie w okresie od 16.11.2019 r. do 17.12.2020 r. wynika, że:

- ✓ w przeszukiwaniach brali udział głównie pracownicy poszczególnych nadleśnictw i służby leśnej, członkowie PZŁ, członkowie ochotniczych straży pożarnych z terenu województwa lubuskiego, pracownicy powiatowych inspektoratów weterynarii oraz Siły Zbrojne RP; w okresie od 16.03 do 14.07.2020 r. oraz od 19.10.2020 r. nie były prowadzone poszukiwania padłych dzików z udziałem Sił Zbrojnych RP, ze względu na wzrastającą liczbę potwierdzonych przypadków zakażenia wirusem SARS-CoV-2 w Polsce; poszukiwania lasów od 19.10.2020 r. realizowane były głównie siłami Lasów Państwowych i myśliwych z poszczególnych kół łowieckich województwa lubuskiego;
- ✓ przeszukiwaniami objęto łącznie 2.747,2 tys. ha⁹;
- ✓ w poszukiwaniach padłych dzików wzięło udział łącznie ponad 54 tys. osób;
- ✓ w wyniku poszukiwań znaleziono 780 sztuk padłych dzików w różnym stanie rozkładu.

[dowód: akta kontroli str. 865-881]

⁸ Właściwy powiatowy lekarz weterynarii lub wyznaczony przez niego pracownik inspektoratu, osoby, z którymi powiatowy lekarz weterynarii zawarł umowy cywilno-prawne, dzierżawcy i zarządcy obwodów łowieckich, właściwy miejscowo nadleśniczy Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe lub wyznaczony przez niego pracownik, przedstawiciele wskazanych gmin, właściwe jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej z terenu województwa lubuskiego.

⁹ Przybliżona wielkość przeszukanego obszaru.

1.5. Rozwój sytuacji epizootycznej w województwie lubuskim w kontekście groźen stawianych wzdłuż dróg publicznych, stanowiących naturalną przeszkodę dla migracji dzików (droga ekspresowa S3, autostrada A2 i droga krajowa nr 18), przebiegał w następujący sposób: pierwszy przypadek dzika z ASF odnotowano w powiecie wschowskim 14.11.2019 r.; wyznaczony przez Wojewodę obszar skażony obejmował swoim zasięgiem dwa powiaty (wschowski oraz nowosolski); kolejne przypadki ASF u dzika (do 28.11.2019 r.) stwierdzano na obszarze powiatów wschowskiego i nowosolskiego – na wschód od drogi ekspresowej S3; 29.11.2019 r. stwierdzono pierwsze przypadki ASF u dzików znalezionych w powiecie zielonogórskim¹⁰ – pierwsze na zachód od trasy S3.

Z kolei 24.11.2020 r. stwierdzono pierwszy przypadek ASF u dzika znalezionej w powiecie słubickim – gmina Górzycza¹¹ (2020/3616) – na północ od autostrady A2.

[dowód: akta kontroli str. 832-844]

Do 30.01.2020 r. kompetencja w zakresie groźenia dróg i przejść dla zwierząt w pasie drogi pozostawała w gestii Ministra Infrastruktury, do którego Wojewoda, na wniosek LWLW, zwracał się w tej sprawie trzykrotnie, tj. 19.11.2019 r. (za pośrednictwem Prezesa Rady Ministrów) oraz 2 i 20.12.2019 r. W ww. pismach Wojewoda Lubuski wnioskował o czasowe zamknięcie przejść dla zwierząt zlokalizowanych wzdłuż drogi ekspresowej S3 oraz autostrady A2 oraz o zamknięcie przejść dla zwierząt zlokalizowanych wzdłuż drogi krajowej nr 18, na odcinkach przebiegających przez teren województwa lubuskiego. Na przedmiotowe pisma Minister Infrastruktury odpowiedział dopiero pismem z 23.12.2019 r., powiadamiając o etapach zamykania przejść dla zwierząt wzdłuż poszczególnych dróg. Jednocześnie, tego samego dnia, Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego w Gorzowie Wlkp. zostało powiadomione przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Zielonej Górze o rozpoczęciu realizacji przedsięwzięć związanych z zamykaniem tych przejść wzdłuż drogi S3 (na odcinku od skrzyżowania z autostradą A2 w kierunku południowym, do granicy województwa lubuskiego) począwszy od 21.12.2019 r., zgodnie z poleceniem Ministra Infrastruktury.

Wojewoda zapytany dlaczego z wnioskiem o zamknięcie przepustów dla zwierząt wzdłuż dróg S3, A2 oraz nr 18 zwrócono się po upływie odpowiednio 5 oraz 18 dni od stwierdzenia pierwszego przypadku ASF u dzików w województwie, wyjaśnił m.in., że:

W dniu stwierdzenia pierwszego przypadku ASF w województwie lubuskim (...) odbyło się posiedzenie Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Gorzowie Wlkp., w którym uczestniczyli m.in. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa, Pełnomocnik Rządu ds. działań związanych z wystąpieniem Afrykańskiego Pomoru Świń na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – Szymon Giżyński oraz Zastępca GLW – Mirosław Welz. Tego dnia Wojewoda Lubuski wydał rozporządzenie w sprawie zwalczania afrykańskiego pomoru świń u dzików na terenie powiatu wschowskiego i nowosolskiego, określające nakazy i zakazy mające na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się wirusa. Uzgodniono także sposób raportowania i wymiany informacji pomiędzy służbami.

Wraz z rozwojem sytuacji i koniecznością podjęcia kolejnych działań, rozporządzenie Wojewody zmienione zostało dwukrotnie (uwzględnienie procedury przeszukiwania obszaru w celu znalezienia padłych dzików oraz jego finansowania oraz rozszerzenie zasięgu terytorialnego obowiązywania rozporządzenia (na teren trzech powiatów), Służby Wojewody nadzorowały też działania w terenie, które prowadzono bardzo intensywnie. Już 18 listopada 2019 r. zakończono zamykanie terenu skażonego ogrodzeniem o długości 36 km. Tego dnia Wojewoda Lubuski wystąpił także z wnioskiem do Ministra Obrony Narodowej o skierowanie wydzielonych sił i środków SZ RP do wsparcia administracji państwowej w realizacji zadania związanego z zapewnieniem współdziałania w monitorowaniu zagrożeń w związku z możliwością wystąpienia ASF na terenie województwa lubuskiego (przeszukiwanie terenu w celu wykrycia padłych dzików).

¹⁰ Komunikaty GLW Nr 2019/2094-2096, 2019/2098, 2019/2100.

¹¹ Komunikat GLW Nr 2020/3616.

W dalszej kolejności, tj. 19 listopada 2019 r., w koordynacji i po konsultacjach z LWLW, dokonaniu analizy dotychczasowych działań i prognozy rozwoju sytuacji epizootycznej, Wojewoda Lubuski wystąpił z wnioskiem do Prezesa Rady Ministrów o zamknięcie przejść dla zwierząt, zlokalizowanych wzdłuż drogi ekspresowej S3 i autostrady A2, przebiegających przez teren województwa lubuskiego. Biorąc pod uwagę zakres przywołanych wyżej działań uprawnione jest stwierdzenie, iż wniosek do KPRM wystosowany został niezwłocznie i po odpowiednim rozeznaniu i zinterpretowaniu sytuacji w terenie.

W dniu 21.11.2019 r. Wojewoda skierował kolejny wniosek do Ministra Obrony Narodowej o skierowanie wydzielonych sił i środków SZ RP do wsparcia administracji państwowej i pomoc w przeszukiwaniu terenu dotkniętego wirusem ASF, natomiast 22 listopada ponownie zwołał posiedzenie WZZK, na którym podsumowano dotychczasowe działania w zakresie wykrycia i zwalczania wirusa choroby ASF oraz przedstawiono i omówiono plany działania na najbliższy okres.

27 listopada Wojewoda Lubuski zwrócił się do Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu o podjęcie działań związanych z budową ogrodzenia i skoordynowanie ich z działaniami RDLP w Zielonej Górze. 29 listopada zakończyła się budowa ogrodzenia na granicy województw lubuskiego i wielkopolskiego. Ogrodzenie o długości 79 kilometrów powstało z uwagi na rosnącą liczbę przypadków ASF - miało ono ograniczyć przemieszczanie się zarażonych dzików oraz zabezpieczyć województwo wielkopolskie.

W związku z rozwojem sytuacji epizootycznej zmieniane było rozporządzenie Wojewody Lubuskiego w sprawie zwalczania ASF u dzików rozszerzając ostatecznie zakres działań na obszar powiatu wschowskiego, nowosolskiego, zielonogórskiego, żagańskiego i żarskiego. Przygotowano również dla społeczeństwa ulotki informacyjne dotyczące ASF i prowadzono szeroką kampanię informacyjną, z uwzględnieniem Regionalnego Systemu Ostrzegania i sms-owego Alertu RCB.

Z powyższego wynika, iż służby wojewody we współpracy m.in. z weterynarią, samorządami, nadleśnictwami, policją, strażą pożarną, strażą graniczną, kołami łowieckimi, wojskiem, reprezentantami rolników i hodowców, podjęły szybkie i zdecydowane działania w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa. Jednakże ze względu na dalszy rozwój wirusa na terenie województwa lubuskiego zasadnym stało się skierowanie przez Wojewodę Lubuskiego wniosku o zamknięcie kolejnych przejść dla zwierząt, tym razem zlokalizowanych wzdłuż drogi krajowej nr 18. Wniosek do Ministra Infrastruktury skierowano 2 grudnia 2019 r., po wykorzystaniu wyżej wymienionych narzędzi, w świetle przemieszczania się wirusa w kierunku granicy z terytorium Niemiec.

[dowód: akta kontroli str. 585-591, 882-902, 957-964, 988-994, 998-999]

W związku z nowelizacją uozz¹² z dnia 31 stycznia 2020 r., polegającej między innymi na wyposażeniu wojewodów w kompetencję nakładania na zarządców dróg publicznych nakazu zamykania znajdujących się w pasach drogowych przejść dla zwierząt lub wykonywanie przeszkód technicznych, w szczególności budowę ogrodzeń lub zabezpieczeń technicznych, lub wykładanie mat dezynfekcyjnych, a także ich utrzymywanie po wyłożeniu w stanie zapewniającym skuteczne działanie środka dezynfekcyjnego, Wojewoda Lubuski wydał rozporządzenia zmieniające z 4 i 7.02.2020 r., w których nałożył:

- nakaz na Autostradę Wielkopolską SA II (w powiatach ślubickim, sulęcińskim, świebodzińskim i międzyrzeckim) zamknięcia znajdujących się w pasach drogowych przejść dla zwierząt (dzików) w pasie drogowym autostrady A2, wzdłuż całej A2 na terenie województwa lubuskiego od granicy z województwem wielkopolskim do granicy z Niemcami, w terminie 10 dni od ogłoszenia;
- nakaz na GDDKiA (w powiatach żarskim i żagańskim) wykonania przeszkód technicznych, w szczególności budowę ogrodzeń lub zabezpieczeń technicznych uniemożliwiających migrację dzików w pasie drogowym DK18 oraz A18 na całej

¹² Ustawa z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia zwalczania chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 148).

długości tych dróg na terenie województwa lubuskiego od granicy z województwem dolnośląskim do granicy Polski z Niemcami, w terminie 10 dni od ogłoszenia.

W wyniku powyższego, ogrodzenia na przejściach dla zwierząt zostały wykonane:

- przez AWSA II w Poznaniu na autostradzie A2 w terminie 21.02.2020 r. – grodzenie wszystkich przepustów dla zwierząt (92 szt.) po obu stronach autostrady, w terminie 29.02 – grodzenie wszystkich dużych przejść dla zwierząt nad i pod autostradą (23 szt.), montowanie przelazów (19 szt.), montowanie przejść serwisowych (20 szt.); nie wygrodzono trzech przejść dla zwierząt, połączonych z drogami, których spółka nie była zarządcą;
- przez GDDKiA O/Zielona Góra na drodze ekspresowej S3 i drodze krajowej DK18 w terminie 7.02.2020 r.; w miejscach, gdzie niemożliwe było zastosowanie wygrodzień, tj. skrzyżowania, przejazdy kolejowe czy przejazdy gospodarcze, wysypyany został repelent zapachowy.

Zarządca autostrady A2 zgłaszał przypadki dewastacji wykonanych wygrodzień, wskazując jako ich sprawców mieszkańców okolicznych miejscowości. Prawdopodobnie wygrodzień przejść dla zwierząt były niszczone w celu przejazdu maszynami rolniczymi lub samochodami osobowymi. W związku z powyższym, przeprowadzono wizje lokalne stanu ogrodzeń przejść dla zwierząt wzdłuż autostrady oraz drogi ekspresowej. W wizjach lokalnych uczestniczyli pracownicy LUW, Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Zielonej Górze, przedstawiciele RDLP oraz zarządców poszczególnych dróg.

[dowód: akta kontroli str. 903-946, 951-956, 965-967]

Ponadto, rozporządzeniem zmieniającym z 23.10.2020 r. Wojewoda Lubuski nakazał GDDKiA wykonanie przeszkód technicznych w powiatach świebodzińskim, międzyrzeckim i gorzowskim, w szczególności budowę ogrodzeń lub zabezpieczeń technicznych uniemożliwiających migrację dzików w pasie drogowym S3 od autostrady A2 do granicy z województwem zachodniopomorskim.

Pismem z dnia 6.11.2020 r. GDDKiA O/Zielona Góra poinformował Wojewodę, że do wykonania przeszkód technicznych na wskazanym odcinku drogi S3 wytypowano 127 miejsc, gdzie należy wykonać wygrodzień (1,8 km) oraz wysypać repelent zapachowy (11,4 km). W związku z dużym zakresem prac oraz koniecznością zastosowania procedur zamówień publicznych, zarządca drogi zwrócił się z prośbą o przesunięcie terminu wykonania prac do 10.12.2020 r.

[dowód: akta kontroli str. 968-975]

W kolejnych rozporządzeniach zmieniających Wojewoda, według stanu na koniec października 2020 r., nakazał nadleśniczom niżej wymienionych nadleśnictw wykonanie ogrodzeń ograniczających lub zatrzymujących migrację zwierząt z terenów leśnych na określonych obszarach:

- ✓ zgodnie ze zmianą rozporządzenia z 13.03.2020 r. – nadleśnictwa Sulechów, Trzciel i Szprotawa w terminie 20 dni od ogłoszenia rozporządzenia;
- ✓ zgodnie ze zmianą rozporządzenia z 20.03.2020 r. – nadleśnictwa Głogów, Włoszakowice i Babimost w terminie 20 dni od ogłoszenia rozporządzenia;
- ✓ zgodnie ze zmianą rozporządzenia z 23.10.2020 r. – nadleśnictwa Dębno, Ośno Lubuskie i Rzepin w terminie 20 dni od ogłoszenia rozporządzenia.

W wyniku powyższego poszczególne nadleśnictwa wykonały ogrodzenia o łącznej długości 57,7 km.

Natomiast do 31.01.2020 r., w związku z koniecznością ograniczenia migracji dzików, poszczególne nadleśnictwa wykonały łącznie 92,4 km ogrodzeń w województwie lubuskim, z czego 67,8 km na terenie nadleśnictwa Sława Śląska, wokół pierwotnego przypadku ASF u dzika.

[dowód: akta kontroli str. 947-950, 968-973, 976-985]

1.6. W dniu 20.12.2019 r. Wojewoda Lubuski¹³, na podstawie art. 46 ust. 3 pkt 1, 8, 8b, 8c i 10 uozz, na wniosek LWLW, wydał rozporządzenie w sprawie odstrzału sanitarnego dzików na terenie województwa lubuskiego. Rozporządzenie to było następnie ośmiokrotnie zmieniane: 23.12.2019 r., 31.01, 10.03, 19.03, 26.06, 12.08, 23.09 oraz 12.10.2020 r. Dnia 30.10.2020 r. Wojewoda wydał tekst jednolity tego rozporządzenia, które następnie (w okresie do 31.12.2020 r.) zostało trzykrotnie zmienione: 3.11, 20.11 i 30.12.2020 r. Wszystkie zmiany były poprzedzone wnioskami złożonymi przez LWLW.

W ww. rozporządzeniach Wojewoda uregulował kwestię zagospodarowania tusz strzelonych dzików, nakazując dzierżawcom i zarządcom obwodów łowieckich:

- niezwłoczne dostarczenie przez myśliwych dzików odstrzelonych (na obszarach: ochronnym, objętym ograniczeniami, zagrożenia) do miejsc wskazanych przez właściwych terytorialnie powiatowych lekarzy weterynarii, w celu pobrania prób do badania w kierunku ASF i przetrzymania tusz w tym miejscu do czasu uzyskania wyniku badania albo niezwłocznego przekazania do utylizacji tusz odstrzelonych dzików po dokonaniu poboru prób do badania;
- w przypadku przetrzymania tusz odstrzelonych dzików (na obszarach wskazanych wyżej) do czasu uzyskania wyników z pobranych prób – zagospodarowanie tych, u których uzyskano ujemny wynik badania w kierunku ASF, poprzez przeznaczenie ich na użytek własny myśliwego dokonującego odstrzału lub do utylizacji oraz utylizację tusz dzików, u których uzyskano dodatni wynik badania w kierunku ASF.

W okresie od 20.12.2019 r. do 31.12.2020 r. zwiększał się obszar, na którym zarządcy i dzierżawcy obwodów łowieckich mieli dokonywać odstrzałów sanitarnych, oraz liczba dzików, która miała zostać zabita:

- 20.12.2019 r. Wojewoda zarządził odstrzał sanitarny 1 628 dzików w terminie do 31.12.2019 r. (tj. przez 11 dni) na terenie dziesięciu powiatów – gorzowskiego, krośnieńskiego, międzyrzeckiego, ślubickiego, strzelecko-drezdeneckiego, sulęcińskiego, świebodzińskiego, wschowskiego, żagańskiego i żarskiego;
- 23.12.2019 r. Wojewoda odroczył termin odstrzału sanitarnego ww. 1.628 dzików do 15.01.2020 r. (na obszarze ochronnym) oraz zarządził odstrzał sanitarny kolejnych 549 dzików w terminie do 31.01.2020 r. na terenach nieuwzględnionych w rozporządzeniu z 20.12.2019 r., obejmujących pozostałe części powiatów krośnieńskiego, świebodzińskiego, wschowskiego, żagańskiego, żarskiego i dodatkowo w powiecie zielonogórskim (obszar objęty ograniczeniami);
- 31.01.2020 r. Wojewoda, w związku z trudnościami w realizacji odstrzału sanitarnego w zarządnym rozmiarze, niektórym zarządcom i dzierżawcom obwodów łowieckich odroczył termin odstrzału sanitarnego z 15.01 albo 31.01 do 15.02.2020 r.;
- 10.03.2020 r. Wojewoda zarządził kolejny odstrzał sanitarny, tym razem 5 610 dzików, w terminie do 30.06.2020 r. na terenie dwunastu powiatów: gorzowskiego, krośnieńskiego, międzyrzeckiego, nowosolskiego, ślubickiego, strzelecko-drezdeneckiego, sulęcińskiego, świebodzińskiego, zielonogórskiego (i w mieście Zielona Góra), żagańskiego, żarskiego i wschowskiego;
- 19.03.2020 r. Wojewoda zmodyfikował poprzednie rozporządzenie, podnosząc wymiar odstrzału sanitarnego do 5 695 dzików (dla tych samych powiatów, w tym samym terminie);
- 26.06.2020 r. Wojewoda zmodyfikował poprzednie rozporządzenie, podnosząc wymiar odstrzału sanitarnego o kolejne 11 841 dzików i ustanawiając nowy termin realizacji odstrzału na 31.12.2020 r.;
- 23.09.2020 r., w związku z wystąpieniem pierwszego przypadku ASF u dzików na terenie Niemiec (6 km od granicy z Polską) i wprowadzeniem przez Niemcy ograniczeń w polowaniach, zaistniała potrzeba ujednoczenia postępowania w strefie przygranicznej poprzez wprowadzenie modyfikacji liczby dzików do odstrzału w powiatach

¹³ Z uwagi na fakt, że obszar skażony ASF obejmował swoim zasięgiem terytorium więcej niż jednego powiatu, a odstrzał sanitarny został zarządnym na obszarze obejmującym kilka powiatów województwa, organem właściwym do wydania rozporządzenia był Wojewoda Lubuski.

króśnieńskim i słubickim, w efekcie czego ogólna liczba dzików przeznaczonych do odstrzału sanitarnego zmniejszyła się do 11 734 sztuk¹⁴;

- 12.10.2020 r., z uwagi na kolejne przypadki ASF u dzików w Niemczech, w celu ograniczenia migracji dzików z obszarów występowania epizootii na tereny województwa lubuskiego, Wojewoda wprowadził czasowy zakaz odstrzału sanitarnego w okolicach miejscowości Gubin, a także na północ od niej oraz w okolicach miejscowości Cybinka; 3.11.2020 r. wprowadzono dodatkowe czasowe zakazy odstrzału sanitarnego (z tych samych względów co wyżej) w okolicach miejscowości Górzycy oraz na terenach na wschód od Parku Krajobrazowego Łuk Mużakowa. W dniu 20.11.2020 r. Wojewoda uchylił wszystkie ww. zakazy;
- 10.12.2020 r. Wojewoda zwiększył liczbę dzików przeznaczonych do odstrzału sanitarnego w czterech powiatach (międzyrzeckim, słubickim, sułęcińskim i świebodzińskim)¹⁵, w efekcie czego ogólna liczba dzików przeznaczonych do odstrzału sanitarnego do 31.12.2020 r. wzrosła do 11 887 sztuk;
- 31.12.2020 r. Wojewoda wydłużył wszystkim dzierżawcom i zarządcóm obwodów łowieckich okres realizacji odstrzału sanitarnego do 31.01.2021 r., jednocześnie zmniejszając ogólną liczbę dzików przeznaczonych do odstrzału o 214 sztuk (z 11 887 do 11 673), z czego w powiecie zielonogórskim (i w mieście Zielona Góra) o 195 sztuk, natomiast w powiecie wschowskim o 19 sztuk.

Reasumując, w okresie od 20.12.2019 r. do 31.12.2020 r. Wojewoda zarządził odstrzał sanitarny łącznie 19 545 dzików, co miało nastąpić w trzech turach: do połowy lutego 2020r. – 2 177 dzików, do końca czerwca 2020 r. – 5 695 dzików, oraz do końca stycznia 2021 r. – 11 673 dziki.

[dowód: akta kontroli str. 116-234, 299-307, 529-530, 551-559, 585-591, 957-964, 1006]

1.7. Zarządy kół łowieckich¹⁶, w pismach kierowanych do Wojewody Lubuskiego w listopadzie i grudniu 2019 r. oraz w I kwartale 2020 r., domagały się zniesienia zakazu polowań w tzw. „strefie czerwonej” (obszar objęty ograniczeniami) i zakazu wstępu do lasów¹⁷. Obowiązywanie tych zakazów – stosownie do twierdzeń zarządów kół łowieckich – powodowało rosnące szkody w uprawach, czynione przez zwierzynę łowną, oraz straty związane z niemożnością pozyskiwania zwierzyny płowej, co w efekcie mogło skutkować niezrealizowaniem rocznych planów łowieckich w zakresie pozyskania sarny oraz jelenia. Myśliwi w nadsyłanej korespondencji podkreślali grożącą kołom utratę możliwości wypłaty odszkodowań rolnikom za zniszczone przez dziki i jelenie uprawy. Dodatkowo twierdzili, że zakaz polowań będzie przyczyniał się do dalszej ekspansji wirusa ASF. Kolejnym problemem wskazywanym przez myśliwych była mała ilość chłodni, w których należy przechowywać tusze strzelonych dzików.

Niektóre koła łowieckie, działające na terenie powiatu zielonogórskiego¹⁸, zapowiadały wystąpienie z roszczeniami odszkodowawczymi wobec Skarbu Państwa, w związku ze szkodami powstałymi w uprawach rolnych oraz koniecznością odwołania polowań dewizowych zakontraktowanych na sezon łowiecki 2019/2020. Przedstawiciele kół łowieckich wskazywali, że dzierżawcy obwodów łowieckich nie powinni odpowiadać za szkody w uprawach, którym nie mogą przeciwdziałać; koła te skarżyły się na bezczynność Powiatowego Lekarza Weterynarii w Zielonej Górze, który nie wydawał nakazu odstrzału sanitarnego. W związku z powyższym, zaapelowano do Wojewody o podjęcie działań w zakresie zmiany treści rozporządzenia, polegającej na uchyleniu zakazu wykonywania

¹⁴ Zmniejszono liczbę dzików przeznaczonych do odstrzału sanitarnego w obwodach łowieckich nr 128, 141, 142, 172, 173, 154/155 (w powiecie króśnieńskim), 120 i 129 (w powiecie słubickim).

¹⁵ Zmiana rozporządzenia wynikała z wniosków niektórych zarządców i dzierżawców obwodów łowieckich o zwiększenie ilości dzików przeznaczonych do odstrzału sanitarnego.

¹⁶ „Bór” Zielona Góra, „Diana” Sulechów, „Borówka” Zielona Góra, „Piżmak” Nowogród Bobrzański, „Raróg” Zielona Góra, „Piżmak” Niwiska, „Sokół” Kożuchów, „Drop” Zielona Góra.

¹⁷ Np. KŁ „Sokół”, dzierżawiące trzy obwody łowieckie na terenie powiatów nowosolskiego, zielonogórskiego i żagańskiego, w zależności od powiatu, z uwagi na obowiązujące zakazy, nie organizowało polowań w okresie od 42 do 54 dni. Z kolei KŁ „Drop” w okresie od 14.11.2019 r. do 8.01.2020 r. nie mogło prowadzić gospodarki łowieckiej na dzierżawionych obwodach nr 151 i 166.

¹⁸ „Jeleń” Czerwieńsk, „Ostoja” Zielona Góra.

polowań, względnie wydanie nakazu odstrzału sanitarnego przez Wojewodę, ewentualnie zobowiązanie właściwych miejscowo powiatowych lekarzy weterynarii do wydawania nakazów odstrzału sanitarnego dzików.

Stanowisko prezentowane przez koła łowieckie podzielał Zarząd Okręgowy Polskiego Związku Łowieckiego w Zielonej Górze, który w dniu 3.01.2020 r. skierował do Wojewody Lubuskiego pismo, w którym za główne utrudnienia w walce z ASF uznał zakaz strzelania do dzików ustanowiony w „strefie czerwonej” (obszar objęty ograniczeniami) oraz zbyt małą liczbę chłodzi w „strefie żółtej” (obszar ochronny). Powyższe – jak dowodzono – może doprowadzić do gwałtownego wzrostu populacji dzików. Zwrócono uwagę również na problem szkód łowieckich, które w związku z utrudnionym odstrzałem dzików oraz brakiem możliwości polowania na zwierzynę płową, pogłębią kłopoty finansowe kół łowieckich.

[dowód: akta kontroli str. 308-344]

Natomiast w przedmiocie nakazanego dzierżawom i zarządom obwodów łowieckich odstrzału sanitarnego, koła łowieckie¹⁹ kierowały do Wojewody Lubuskiego szereg pism, w których sygnalizowały zbyt dużą wielkość odstrzału sanitarnego narzuconą dzierżawcom obwodów łowieckich, szczególnie na II półrocze 2020 r. (rozporządzenie Wojewody Lubuskiego z dnia 26.06.2020 r., zmieniające rozporządzenie w sprawie odstrzału sanitarnego dzików na terenie województwa lubuskiego), postulując dokonanie stosownych korekt. Tak duży odstrzał sanitarny miał – zdaniem kół łowieckich – doprowadzić do niemożności zrealizowania pozyskania dzika przewidzianego w rocznych planach łowieckich; trudności w realizacji odstrzału sanitarnego dzika miały być spowodowane – poza zbyt wysokimi oczekiwaniami w tym zakresie – również wzmocnionym pozyskaniem dzika w poprzednich sezonach łowieckich (2017/2018 oraz 2018/2019). Koła łowieckie uznawały sposób ustalania przez Wojewodę i Inspekcję Weterynaryjną wielkości odstrzału sanitarnego za arbitralny, nieuwzględniający rzeczywistych rozmiarów populacji dzika i zasobności dzierżawionych przez koła łowieckie łowisk. Niektóre zarządy kół łowieckich sugerowały, by w tym zakresie rozstrzygającym było stanowisko zarządów okręgowych PZŁ oraz przedstawicieli nadleśnictw. Dodatkowo podnoszono zagrożenie realizacji rocznych planów łowieckich, do których nie wlicza się dzików uzyskanych w ramach odstrzału sanitarnego. Koła łowieckie wyrażały obawy, że niezrealizowanie tych planów będzie skutkowało nałożeniem na nie kar finansowych, a w ostateczności nawet rozwiązaniem umowy na dzierżawę obwodów łowieckich.

Jedną z kwestii podnoszonych przez myśliwych był nakaz przeznaczenia upolowanych dzików na użytek własny myśliwych albo do utylizacji (brak możliwości oddania tuszy do skupu). Takie rozwiązanie – zdaniem myśliwych – opłaca się jedynie firmom utylizacyjnym, które czerpią korzyści ze świadczenia usług utylizacyjnych, w tym dzików, które były zdrowe.

Ponadto zwracano uwagę, że wysoki odstrzał sanitarny pogłębi problemy finansowe kół łowieckich, z uwagi na sposób rozliczania kosztów odstrzału, polegający na tym, że większość środków wypłacana jest myśliwym, zaś jedynie skromna ich część kołom łowieckim, które są zobowiązane do uiszczania szkód w uprawach rolnych. Takie rozwiązanie – jak argumentowano – w sytuacji braku wpływów z innych źródeł (polowania dewizowe i sprzedaż tusz zwierzyny), może doprowadzić do niewypłacalności kół łowieckich, na czym ostatecznie stracą rolnicy.

Stosownie do art. 47a uozz, podmiotowi, który poniósł koszty związane z realizacją nakazu odstrzału sanitarnego zwierząt, wprowadzonego w rozporządzeniach powiatowego lekarza weterynarii lub wojewody, przysługuje ze środków budżetu państwa zryczałtowany zwrot kosztów za każdą sztukę odstrzelonego zwierzęcia, zwany dalej "ryczałtem". Ryczałt przysługuje myśliwemu wykonującemu odstrzał sanitarny zwierząt – w wysokości 80% ryczałtu, oraz dzierżawcy albo zarządcy obwodu łowieckiego, na obszarze którego

¹⁹ „Żuraw” Brójce, „Bory Lubuskie” w Gorzowie Wlkp., „Jeleń” Bogdaniec, „Szarak” Lubiszyn, „Sokół” Kożuchów, „Słonka” Zielona Góra, „Cietrzew” Żary, „Borówka” Zielona Góra, „Lisek” Trzebień, „Bażant” Żary, „Knieja” Żary, „Ryś” Żary, „Leśnik” Lipinki Łużyckie, „Grzywacz” Brzeźnica, „Szarak” Jasień, „Knieja” Zielona Góra, „Ryś” Lubsko, „Jeleń” Żagań.

dokonano odstrzału sanitarnego zwierząt – w wysokości 20% kwoty ryczałtu. Kwotę ryczałtu ustala i wypłaca powiatowy lekarz weterynarii, na obszarze którego dokonano odstrzału sanitarnego. Dzierżawca, albo zarządca obwodu łowieckiego, na obszarze którego dokonano odstrzału sanitarnego, przekazuje kwotę ryczałtu myśliwym, którzy wykonali odstrzał sanitarny zwierząt.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie wysokości ryczałtu za wykonanie odstrzału sanitarnego dzików²⁰, wysokość ryczałtu za każdą odstrzeloną sztukę samicy przelatki lub dorosłej samicy dzika wynosi 650 zł, a pozostałych dzików – 300 zł.

Niektóre koła łowieckie zwracały się do Wojewody o wsparcie finansowe, gdyż nie są w stanie ponieść ciężarów szkód łowieckich, do czego – ich zdaniem – przyczyniły się decyzje Wojewody z IV kwartału 2019 r., które wstrzymywały możliwość prowadzenia polowań, a nawet prowadzenia gospodarki łowieckiej.

[dowód: akta kontroli str. 345-364, 397]

Lubuska Izba Rolnicza, w związku z wydawanymi przez Wojewodę nakazami i zakazami odnoszącymi się do walki z ASF, również występowała do Wojewody oraz LWLW. W piśmie z 12.12.2019 r. skierowanym do Wojewody apelowano o wydanie decyzji umożliwiającej jak najszybsze radykalne obniżenie populacji dzika, gdyż – jak dowodzono – wstrzymanie od 15.11.2019 r. polowań skutkowało zwiększeniem szkód łowieckich oraz groźbą braku wypłat przez koła łowieckie odszkodowań za zniszczone uprawy. Izba Rolnicza, w związku z powyższym, wnioskuje o nałożenie na powiatowych lekarzy weterynarii obowiązku wydawania nakazów przeprowadzenia odstrzału sanitarnego w „strefie czerwonej” (obszar objęty ograniczeniami).

Z kolei w piśmie skierowanym do LWLW z 26.10.2020 r. wnoszono o przeanalizowanie podjętych przez powiatowych lekarzy weterynarii decyzji o zakazie przeprowadzania polowań zbiorowych, gdyż są one najbardziej efektywnym sposobem redukcji populacji dzika. Jak wskazywała Izba Rolnicza, u podstaw wszelkich ograniczeń wykonywania polowań zbiorowych i indywidualnych znajdowała się konieczność budowy grodzień uniemożliwiających migrację zwierzyny, a wraz z nią rozprzestrzenianie się wirusa ASF. Jak twierdziła Izba Rolnicza, na obszarze województwa taka sieć grodzień już powstała, zatem wprowadzone ograniczenia w polowaniach były od tego momentu zbędne. Dodatkowo wskazywano, że zła kondycja finansowa kół łowieckich to najczęstszy powód niewypłacania odszkodowań za straty w uprawach rolnych.

Za dopuszczeniem polowań zbiorowych opowiadały się również niektóre nadleśnictwa, podając argumenty przemawiających na rzecz ich organizacji. Stosownie do nich, odpowiednio prowadzone polowania zbiorowe nie wywołują skutku polegającego na rozproszeniu dzików, jednocześnie umożliwiając odstrzał osobników, które z racji swej natury ukrywają się na terenach niedostępnych dla myśliwych polujących indywidualnie. Ponadto, obostrożenia spowodowane Covid-19 ograniczyły poszukiwanie padłych dzików, tym samym – zdaniem nadleśnictw – polowania zbiorowe mogłyby być namiastką takich poszukiwań. Za przydatnością polowań zbiorowych dla redukcji populacji dzika opowiadały się również niektóre koła łowieckie oraz Zarząd Okręgowy PZŁ w Zielonej Górze, informując LWLW o skuteczności tej formy polowań (z przywołaniem statystyk sięgających kilku ostatnich sezonów łowieckich) oraz podkreślając ich przydatność dla penetracji dziennych ostoj dzika, które nie są dostępne w przypadku polowań indywidualnych. Jak wynika z wyliczeń PZŁ, jeden dzień polowania zbiorowego pozwala przeciętnie na pozyskanie pięciu-sześciu dzików, natomiast by pozyskać jednego dzika w ramach polowania indywidualnego należy poświęcić temu przeciętnie dwanaście-czternaście wyjść w łowisko.

[dowód: akta kontroli str. 365-375]

Zarząd Okręgowy PZŁ w Zielonej Górze informował²¹ Zarząd Główny PZŁ w Warszawie o pogarszającej się kondycji finansowej kół łowieckich okręgu zielonogórskiego, w związku z

²⁰ Dz. U. poz. 2194.

²¹ Pisma z lipca i października 2020 r.

epizootią ASF, obowiązującymi regulacjami prawnymi oraz działaniami podejmowanymi przez Wojewodę Lubuskiego i Inspekcję Weterynaryjną. Negatywny wpływ na sytuację kół, według ZO PZŁ, miały mieć m.in.:

- wprowadzane od listopada 2019 r. ograniczenia w zakresie gospodarki łowieckiej – zakaz wstępu do lasu, dwumiesięczny zakaz wykonywania wszelkich polowań, w tym komercyjnych (ponowna możliwość wykonywania polowań została przywrócona w połowie stycznia 2020 r., gdy nie było już szansy na zakontraktowanie polowań komercyjnych);
- wysokie koszty bioasekuracji ponoszone przez koła łowieckie;
- duża liczba dzików przeznaczona do odstrzału sanitarnego w II połowie 2020 r. oraz regulacje prawne przewidujące wypłatę 80% środków za odstrzelone sanitarne dziki myśliwym, a nie kołom łowieckim (przysługuje im 20% kwoty z tytułu odstrzału), w sytuacji gdy to one pokrywają szkody w uprawach rolnych wyrządzane przez zwierzynę łowną;
- niemożność wprowadzenia do obrotu tusz dzików odstrzelonych sanitarne (według stanu na lipiec 2020 r., 114 obwodów łowieckich, spośród 118 położonych w okręgu zielonogórskim, znajdowało się w strefie czerwonej);
- duże arealy plantacji jednoimiennych, w szczególności kukurydzy, które mają wpływ na dynamiczny wzrost pogłowia dzików oraz utrudniają prowadzenie polowań lub odstrzału sanitarnego.

[dowód: akta kontroli str. 396-400, 416-417]

W listopadzie i grudniu 2020 r. koła łowieckie²², w związku z zakazami polowań wprowadzanymi przez niektórych powiatowych lekarzy weterynarii, kwestionowały ich słusność i zwracały się do Wojewody z prośbą o interwencję, jednocześnie skarżąc się na opieszałość LWLW (zwłoka w rozstrzygnięciu odwołań składanych od decyzji powiatowych lekarzy weterynarii wprowadzających zakazy polowań), informując także o pogarszającej się kondycji finansowej kół łowieckich (brak przychodów z polowań i związana z tym groźba zaprzestania wypłaty odszkodowań za szkody w uprawach czynione przez zwierzynę łowną), przestrzegając przed niekontrolowanym wzrostem populacji dzika oraz wskazując na brak logiki we wprowadzanych zakazach polowań (np. w obwodach zlokalizowanych na terenie poligonów wojskowych prowadzone są regularne manewry, a jednocześnie obowiązuje w nich zakaz polowań, by nie powodować nadmiernej presji na zwierzynę, która mogłaby migrować na sąsiednie tereny). Korespondencja ta została przekazana LWLW.

W reakcji na te postulaty Wojewoda Lubuski w dniu 2.12.2020 r. zorganizował w formie wideokonferencji spotkanie z przedstawicielami Inspekcji Weterynaryjnej (GLW, LWLW), PZŁ (Przewodniczący Zarządu Głównego PZŁ, przewodniczący zarządów okręgowych PZŁ w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp.), Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, Zarządu Lubuskiego Związku Rolników oraz władz samorządowych (starostowie sulęciński, świebodziński, zielonogórski i zagański), którego głównym tematem był odstrzał sanitarny i ograniczenia w organizowaniu polowań. Uczestnicy spotkania, za wyjątkiem przedstawicieli Inspekcji Weterynaryjnej, opowiedzieli się za zniesieniem ograniczeń w wykonywaniu polowań, przywołując większość z opisanych wyżej argumentów. GLW, odnosząc się do postulatów uczestników spotkania, poinformował, że przyjęty w Polsce system podejścia do zwalczania ASF musi być zgodny z wytycznymi Komisji Europejskiej w tej sprawie, co jest poddawane cyklicznym audytom przez przedstawicieli instytucji unijnych. Jego zdaniem, województwo lubuskie ma obecnie najtrudniejszą sytuację epizootyczną w kraju, a działania Inspekcji Weterynaryjnej uzależnione są od liczby nowych przypadków ASF, które implikują wprowadzanie zakazów polowań w poszczególnych powiatach. Zmniejszenie obostrzeń związanych z tymi zakazami leży w gestii LWLW. Podkreślił, że we wszystkich obwodach objętych zakazami można realizować odstrzał sanitarny. Ponadto stwierdził, że analiza populacji dzika w województwie lubuskim wykazała, że w większości obwodów łowieckich nastąpił jej wzrost o 300-400%, co jego zdaniem jest wynikiem źle prowadzonej gospodarki łowieckiej. Zapewnił, że prowadzone są działania na poziomie krajowym, aby zinwentaryzować populacje dzików

²² „Ponowa” Skąpe, „Bażant Maniszewo” w Kowalowie, „Jeleń” Sulęcín, „Szop” Wędrzyn.

za pomocą kamer termowizyjnych. Poinformował także, że w planie dotyczącym zwalczania ASF na 2021 r. nie uwzględniono zakupu chłodni przez Inspekcję Weterynaryjną, w związku z tym zaapelował do kół łowieckich o uwzględnienie tego faktu i zabezpieczenie się w urzędzenia chłodnicze.

[dowód: akta kontroli str. 531-549]

Łowczowie okręgowi PZŁ w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wlkp. – wezwani na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK do złożenia pisemnych informacji – wskazali na przeszkody (o charakterze prawnym, proceduralnym, organizacyjnym i technicznym), na jakie natrafiali myśliwi i koła łowieckie w realizacji odstrzału sanitarnego, a także zagrożenia dla właściwego funkcjonowania kół łowieckich, w związku z epizootią ASF:

- zakazy polowań na wszelką zwierzynę łowną – powiatowi lekarze weterynarii, wprowadzając zakazy polowań na obszarach występowania ASF na okres minimum dwóch miesięcy w skuteczny sposób ograniczyli pozyskanie dzików na tych terenach; brak myśliwych w tych obwodach łowieckich to również brak informacji na temat aktualnej sytuacji epizootycznej;
- w początkowym okresie epizootii długi okres oczekiwania na wyniki badań laboratoryjnych w kierunku ASF u odstrzelonych lub pozyskanych dzików; ponadto, tusze dzików pozyskanych w pierwszej kolejności, z uwagi na długi czas ich przechowywania, nie nadają się do spożycia, zatem muszą być utylizowane, co powoduje kolejne wydatki;
- opóźnienia w płatnościach za zrealizowany odstrzał, za pozyskane dziki w ramach rocznych planów łowieckich oraz za uczestniczenie w poszukiwaniach padłych dzików (zdaniem składających informację, firmy zajmujące się utylizacją patrochów i tusz dzików powinny wystawiać faktury bezpośrednio organom Inspekcji Weterynaryjnej, a nie kołom łowieckim);
- chaos prawny i brak spójności w zakresie prawa (w tym miejscowego), regulującego odstrzał zwierzyny i zasady wprowadzania zakazów polowań;
- duże ilości dzików zlecane do odstrzału sanitarnego, przy jednocześnie krótkim terminie realizacji tego zadania, a także cykliczne wprowadzanie ograniczeń/zakazów w organizacji polowań, co hamowało redukcję populacji dzika;
- utrudnienia w możliwości odstrzału dzików, znajdujących swoje schronienie w dużych uprawach kukurydzy;
- proporcja podziału ryczałtu za odstrzał sanitarny dzików (80% środków otrzymuje myśliwy, zaś koło łowieckie jedynie 20%), która pociąga za sobą pogłębienie problemów finansowych kół łowieckich, dodatkowo obciążonych kosztami bioasekuracji, utylizacji patrochów, kosztami funkcjonowania chłodni (prąd, woda); należy zaznaczyć, że ryczałt jest dodatkowo obciążony podatkiem VAT w wysokości 23%;
- zakaz organizowania polowań zbiorowych na dziki, pomimo wysokiej skuteczności tej formy pozyskiwania zwierzyny łownej (brak myśliwych i osób pełniących rolę naganki w łowiskach skutkuje brakiem informacji na temat aktualnej sytuacji epizootycznej w terenie, szczególnie w obszarach niedostępnych jak bagna, trzcinowiska, zwarte uprawy leśne);
- rozwiązania prawne, nakładające na koła łowieckie odpowiedzialność za szkody wyrządzane przez dziki w uprawach, w sytuacji zakazu polowań i braku odstrzału sanitarnego;
- niezgodność działań w sferze redukcji dzika z instrukcją opracowaną przez zespół powołany przez Wojewodę, działający pod przewodnictwem LWLW – po wybudowaniu grodzień na terenach zainfekowanych ASF miano przystąpić do intensywnej redukcji dzika na ogrodzonych przestrzeniach, tymczasem nadal są wprowadzane zakazy polowań przez powiatowych lekarzy weterynarii²³;

²³ W lutym 2019 r. Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Zielonej Górze przekazał zarządowi okręgowemu PZŁ w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp. oraz regionalnym dyrekcjom Lasów Państwowych w Zielonej Górze i Szczecinie *Plan zwalczania ASF w populacji dzików – wersja zaakceptowana przez GIW*. Zgodnie z tym dokumentem obszary, gdzie zostaną zlokalizowane padłe dziki należy w pierwszym rzędzie przeszukać celem usunięcia zwłok, a następnie zostanie na nich wdrożony odstrzał sanitarny, w tym z zastosowaniem przygotowanych nęcisk.

- opieszałość LWLW, rozstrzygającej odwołania od decyzji administracyjnych powiatowych lekarzy weterynarii, zakazujących organizowania polowań;
- niewystarczająca liczba kontenerów chłodniczych przeznaczonych do przechowywania tusz odstrzelonych dzików; zdaniem składających informację, na każdy obwód powinny przypadać minimum dwa kontenery chłodnicze, co gwarantuje nieprzerwany odstrzał dzików (w momencie zamknięcia jednej komory chłodniczej, do chwili uzyskania wyników badania na obecność wirusa ASF, uruchamiana jest druga komora); wiele kół łowieckich zakupiło kontenery chłodnicze na własny koszt, ponosząc z tego tytułu wysokie wydatki, ponieważ czas oczekiwania na dostarczenie kontenerów z Inspekcji Weterynaryjnej wynosił kilka miesięcy²⁴; brak wcześniejszego przygotowania kontenerów chłodniczych na terenach jeszcze nie objętych strefami ASF spowoduje czasowy brak możliwości pozyskiwania lub odstrzału dzików;
- załamanie się cen skupu dziczyzny (również zwierzyny płowej) oraz brak możliwości sprzedaży tusz zdrowych dzików pochodzących ze stref ASF;
- nadmiernie zbiurokratyzowany sposób dokumentowania odstrzału sanitarnego, który wymaga wypełnienia i przedłożenia dokumentu dochodzenia epizootycznego, kserokopii upoważnienia do wykonywania polowania indywidualnego lub odstrzału sanitarnego, kserokopii książki ewidencji pobytu myśliwych na polowaniu, protokołu z badania mięsa dzika w kierunku włośnicy, zdjęcie pozyskanego dzika, umożliwiające identyfikację jego wagi, płci i numeru znacznika, dodatkowo faktury VAT bez wskazanego terminu wypłacalności zapłaty (zdaniem składających informację, wprowadzenie jednolitej płatności za każdego dzika pozyskanego w strefach ASF, bez konieczności dokumentowania jego płci, wieku i wagi, znacząco uprościłoby dotychczasową procedurę wzajemnych rozliczeń);
- groźba podniesienia kategorii obwodu łowieckiego, pomimo występowania epizootii, co doprowadzi do wzrostu wysokości czynszu dzierżawnego (dwukrotnie, a w niektórych przypadkach 3,5-krotnie); epizootia niewątpliwie obniży atrakcyjność przedmiotu dzierżawy, co może spowodować, że obwody położone w strefach ASF nie znajdą dzierżawców.

Łowczowie okręgowi PZŁ zwrócili również uwagę na dodatkowe okoliczności wpływające na kondycję finansową kół łowieckich, w związku z epizootią ASF, którymi są obowiązek zapłaty tenuty dzierżawnej, pomimo braku faktycznej możliwości prowadzenia gospodarki łowieckiej w obwodach; niemożność zrealizowania rocznych planów łowieckich, mogąca skutkować naliczeniem kar za ich niewykonanie (partycypacja w kosztach ochrony lasów przed zwierzyną) oraz niemożność organizowania polowań dewizowych, stanowiących główne źródło przychodów kół łowieckich.

[dowód: akta kontroli str. 568a-584]

1.8. LWLW na bieżąco informowała Wojewodę Lubuskiego o postępach epizootii oraz krokach podejmowanych przez Inspekcję Weterynaryjną, mających na celu walkę z jej skutkami. I tak, np.:

- ✓ w styczniu 2020 r. poinformowano Wojewodę, że „ustalono plan zakładający w początkowym etapie całkowity zakaz odstrzału w strefie czerwonej, by stopniowo łagodzić ten zakaz, poczynając od wprowadzenia możliwości odstrzału sanitarnego na granicy strefy czerwonej i żółtej oraz polowań w całej strefie czerwonej (za wyjątkiem terenów wokół *hot spotów* i polowań zbiorowych z udziałem psów).” Ponadto, LWLW poinformowała, że liczba dzików przeznaczona do odstrzału sanitarnego i termin wykonania tego zadania był ustalany z ZO PZŁ w Zielonej Górze, pomimo że przepisy nie nakładają na Inspekcję Weterynaryjną takiego obowiązku;
- ✓ w maju 2020 r. informowano Wojewodę m.in. o planach w zakresie wielkości odstrzału sanitarnego w województwie, przewidzianego na II półrocze 2020 r., który – według ówczesnych założeń – miał wynieść 7,5 tys. sztuk dzików;
- ✓ we wrześniu 2020 r. LWLW, odnosząc się do zarzutów formułowanych przez myśliwych dotyczących zaplanowania – ich zdaniem – zbyt dużego odstrzału sanitarnego w II

²⁴ Przygotowanie miejsca pod punkt przechowywania tusz zwierząt łownych to wydatek rzędu 20-30 tys. zł (nie licząc samej chłodni), na który składają się przyłącza, szamba, ogrodzenia, wylewki i maty dezynfekcyjne. Natomiast miesięczny koszt utrzymania takich miejsc to dodatkowe ok. 1 tys. zł.

półroczu 2020 r., poinformowała Wojewodę, że liczba dzików przeznaczona do odstrzału wynika z wytycznych GLW, zaś koła łowieckie wraz z ZO PZŁ w Zielonej Górze – w ramach prowadzonych konsultacji – zgłaszają gotowość odstrzału zbyt małej liczby dzików, w szczególności nie uwzględniając w swoich wyliczeniach zwiększonego odstrzału (do 80% populacji) przewidzianego w pasie buforowym.

LWLW w piśmie z 30.10.2020 r. odniosła się również do zarzutów Lubuskiej Izby Rolniczej dotyczących zakazu prowadzenia polowań zbiorowych, podkreślając, że decyzje w tym względzie – zgodnie z prawem – należą do powiatowych lekarzy weterynarii. Jednocześnie zwróciła uwagę na stanowisko Zarządu Głównego PZŁ, stosownie do którego, w związku z Covid-19 polowania zbiorowe są od 24.10.2020 r. całkowicie zakazane.

[dowód: akta kontroli str. 418-451, 560-568]

Stosownie do wytycznych GLW, zalecano maksymalne ograniczenie działalności łowieckiej w rejonach świeżych zakażeń, by nie powodować rozpraszania zwierząt na tereny niezainfekowane, przy jednoczesnym prowadzeniu intensywnego odstrzału wokół takich stref („pas buforowy”). Dodatkowo zalecano gradzenie obszarów zainfekowanych oraz ich przeszukiwanie, celem usunięcia ze środowiska martwych zwierząt. Powyższe wytyczne zostały również przekazane Zarządowi Okręgowemu PZŁ w Zielonej Górze, ten z kolei poinformował o nich koła łowieckie okręgu zielonogórskiego.

W województwie lubuskim – stosownie do wytycznych Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Zielonej Górze z maja 2020 r., przekazanych dzierżawcom i zarządom obwodów łowieckich – szczególnie intensywny odstrzał dzików (założono redukcję 80% populacji) należało przeprowadzić w pasie 50 km przylegającym do autostrady A2, DK18 oraz w pasie przygranicznym.

[dowód: akta kontroli str. 401-415, 463-479]

LWLW oraz Wojewoda, odpowiadając kołom łowieckim w sprawie ewentualnych płatności z tytułu odszkodowań za szkody łowieckie powstałe w okresie obowiązywania zakazów polowań wprowadzonych przez Wojewodę albo powiatowych lekarzy weterynarii, informowali, że za szkody łowieckie odpowiedzialność ponoszą dzierżawcy oraz zarządy obwodów łowieckich, cytując art. 46 oraz 50 Prawa łowieckiego.

Stosownie do art. 46 ust. 1 pkt 1 Prawa łowieckiego, dzierżawca lub zarządca obwodu łowieckiego jest obowiązany do wynagradzania szkód wyrządzonych w uprawach i płodach rolnych przez dziki, łosie, jelenie, daniela i sarny. Jedyny wyjątek od tej zasady został wskazany w art. 50 ust. 1 i ust. 1b tej ustawy, zgodnie z którym Skarb Państwa odpowiada za szkody wyrządzone przez zwierzęta łowne objęte całoroczną ochroną oraz za szkody wyrządzone przez ww. zwierzęta na obszarach niewchodzących w skład obwodów łowieckich.

Minister Klimatu i Środowiska, zapytany czy uważa za zasadne podjęcie kroków, mających na celu zmianę dotychczasowych regulacji prawnych, np. poprzez przyjęcie rozwiązania, zgodnie z którym – w sytuacji braku możliwości pozyskiwania czy odstrzału określonego gatunku zwierzyny łownej powodującej szkody – odpowiedzialność dzierżawców i zarządców obwodów łowieckich byłaby zredukowana lub w części stałaby się udziałem innych podmiotów, np. właściciela upraw czy Skarbu Państwa, poinformował, że (...) *problem (...) braku możliwości wykonywania polowania przy jednoczesnym braku nakazu prowadzenia odstrzału sanitarnego, czy też obejmującego myśliwych zakazu wstępu do lasu pojawił się na tak dużą skalę dopiero w bieżącym łowieckim roku gospodarczym. Z posiadanej przez Ministra Klimatu i Środowiska wiedzy wynika również, że dotyczy wyłącznie województwa lubuskiego. Wobec powyższego zagadnienie to zostanie poddane wnikliwej analizie pod kątem możliwości wprowadzenia stosownych zmian do ustawy Prawo łowieckie w zakresie zapewniającym ochronę prawną dzierżawcom i zarządom obwodów łowieckich, którzy pozbawieni możliwości przeciwdziałania powstawaniu szkód wyrządzonych przez zwierzynę w uprawach i płodów rolnych zobowiązani są do wypłaty należnych z tego tytułu rolnikom odszkodowań.*

Z kolei w sprawie ewentualnego niezrealizowania rocznych planów łowieckich przez koła łowieckie, w związku z wprowadzonymi zakazami organizowania polowań, LWLW oraz

Wojewoda informowali zainteresowanych o możliwości zmiany ww. planów, m.in. z uwagi na epizootię ASF.

Stosownie do art. 8a ust. 1 Prawa łowieckiego, roczny plan łowiecki jest sporządzany na okres od dnia 1 kwietnia do dnia 31 marca roku następnego (łowiecki rok gospodarczy). W rocznym planie łowieckim zamieszcza się dane dotyczące zwierząt łownych w obwodzie łowieckim, określone osobno dla każdego z gatunków tych zwierząt, w tym minimalną liczbę dzików zaplanowanych do pozyskania w danym roku gospodarczym (art. 8a ust. 6 pkt 4 lit. j tej ustawy), przy czym liczby dzików odstrzelonych sanitarnie nie wlicza się do ww. minimalnej liczby dzików zaplanowanych do pozyskania.

Zgodnie z art. 8a ust. 19 pkt 2 i pkt 7 Prawa łowieckiego, zmianę rocznego planu łowieckiego dopuszcza się m.in. w przypadku istotnej zmiany liczebności zwierzyny w obwodzie łowieckim oraz podejrzenia wystąpienia albo wystąpienia choroby zakaźnej zwierząt podlegającej obowiązkowi zwalczania na podstawie przepisów ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz.U. z 2020 r. poz. 1421).

Należy nadmienić, że zmiana planu łowieckiego wymaga zaangażowania, poza kołem łowieckim, również wójta (ewentualnie burmistrza albo prezydenta miasta), izby rolniczej, nadleśniczego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, zarządu okręgowego Polskiego Związku Łowieckiego, a w przypadku wystąpienia epizootii jeszcze dodatkowo powiatowego lekarza weterynarii (art. 8a ust. 9 i ust. 20 Prawa łowieckiego).

Minister Klimatu i Środowiska, zapytany czy jego zdaniem nie byłoby zasadnym przyjęcie rozwiązań, które umożliwiłyby automatyczne zaliczenie dzików odstrzelonych sanitarnie w danym obwodzie łowieckim w czasie trwania łowieckiego roku gospodarczego do minimalnej liczby dzików zaplanowanej do pozyskania w tym roku gospodarczym, bez prowadzenia złożonej, mocno biurokratyzowanej i charakteryzującej się uznaniowością procedury zmiany planu łowieckiego, poinformował, że (...) *zagadnienie to również zostanie poddane wnikliwej analizie pod kątem wprowadzenia ewentualnych zmian do ustawy Prawo łowieckie. Należy jednocześnie zauważyć, iż odstrzał sanitarny jest wykonywany z nakazu wydanego na podstawie przepisów o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt. Wobec powyższego w omawianym zakresie niezbędne jest również zasięgnięcie opinii Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.*

[dowód: akta kontroli str. 456-462, 1000-1005]

1.9. W Wojewódzkim Planie Zarządzania Kryzysowego dla województwa lubuskiego (dalej jako „Plan”) przewidziano zagrożenia związane z epizootiami, w tym z ASF, wskazując m.in. na potencjalne skutki ich wystąpienia dla ludzi, środowiska i gospodarki. Dokonano oceny ryzyka wystąpienia tego zagrożenia, wskazując m.in. na możliwość zawleczenia choroby z zagranicy lub terenów Polski gdzie występuje ASF, czemu sprzyjać może przede wszystkim odbywający się przewóz zwierząt na szlakach komunikacyjnych A2 (wschód – zachód), A18 (Niemcy – Olszyna - via Ukraina), S3 (północ – południe) oraz droga krajowa 22 (Niemcy – Gorzów – Gdańsk - via Rosja) oraz ruch tranzytowy ludzi na opisanych kierunkach.

W Planie, w postaci siatki bezpieczeństwa, wskazano obszary zadań i obowiązków dla uczestników zarządzania kryzysowego, również w odniesieniu do epizootii, przyporządkowując poszczególnym fazom zarządzania kryzysowego (zapobieganie, przygotowanie, reagowanie, odbudowa) właściwych uczestników.

W Planie jako podmioty odpowiedzialne za monitoring zagrożenia w postaci epizootii wskazano powiatowych lekarzy weterynarii. W załącznikach funkcjonalnych do Planu zamieszczono procedury postępowania w czasie zagrożenia wystąpienia lub wystąpienia choroby zakaźnej zwierząt, w których zawarto syntetyczny opis sposobu działania podmiotów realizujących zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, w podziale na poszczególne przedsięwzięcia i wykonawców.

[dowód: akta kontroli str. 593-612]

W LUW, w strukturze organizacyjnej Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego funkcjonowało Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego (dalej jako „WCZK”), do

zadań którego należało m.in. pełnienie całodobowego dyżuru w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego, nadzór nad wojewódzkim systemem ostrzegania i alarmowania, współpraca z podmiotami realizującymi monitoring środowiska, realizacja zadań stałego dyżuru na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa, współdziałanie z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne oraz współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej.

Jako organ pomocniczy przy Wojewodzie Lubuskim funkcjonował Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego (dalej jako „WZZK”). WZZK został powołany celem zapewnienia realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego²⁵, zgodnie z art. 14 ust. 7 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym²⁶, zwanej dalej „ustawą ZK”.

W związku z koniecznością omówienia stanu bezpieczeństwa weterynaryjnego, z powodu wystąpienia przypadków ASF na obszarze województwa lubuskiego, WZZK w okresie od listopada 2019 r. do grudnia 2020 r. zbierał się siedem razy²⁷.

W posiedzeniach WZZK, obok Wojewody Lubuskiego oraz pracowników LUW, uczestniczyli również przedstawiciele między innymi LWLW, Lubuskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wlkp., Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Urzędu Marszałkowskiego w Zielonej Górze, 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej w Poznaniu, Lubuskiego Wojewódzkiego Inspektora Inspekcji Handlowej w Gorzowie Wlkp., Szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Zielonej Górze, Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej w Krośnie Odrzańskim, Straży Ochrony Kolei, Lubuskiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej, Lubuskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji, Lubuskiego Wojewódzkiego Inspektora Transportu Drogowego, Lubuskiego Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze i Szczecinie, zarządów okręgowych PZŁ w Gorzowie Wlkp. i w Zielonej Górze, Zarządu Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze, Lubuskiej Izby Rolniczej, Lubuskiego Forum Rolniczego, Lubuskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Kalsku, Oddziału Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Zielonej Górze, Spółki Autostrada Wielkopolska II w Poznaniu, właściwi starostowie oraz powiatowi lekarze weterynarii, przedstawiciele zainteresowanych gmin.

Na posiedzeniach WZZK omawiano stan bezpieczeństwa weterynaryjnego w związku z epizootią ASF, przekazywano informacje o wystąpieniu nowych przypadków, omawiano projekty rozporządzeń o wyznaczeniu stref skażonych i odstrzale sanitarnym, przekazywano relacje ze współpracy pomiędzy organami i podmiotami, rozpatrywano zagadnienia związane z koordynacją działań pomiędzy organami Inspekcji Weterynaryjnej oraz innymi instytucjami czy służbami, oceniano konieczności wsparcia podejmowanych działań przez przedstawicieli struktur wojewódzkich, ustalano zasady informowania opinii publicznej i mediów o zagrożeniu i przebiegu podejmowanych działań, o zasadach raportowania WCZK z prowadzonych działań przez wszystkie zaangażowane służby.

[dowód: akta kontroli str. 613-639]

Ponadto, zarządzeniem z dnia 23.08.2019 r. Wojewoda Lubuski powołał²⁸ *Zespół ds. analizy i działań prewencyjnych zabezpieczających województwo lubuskie przez wprowadzeniem wirusa ASF* (dalej jako: *Zespół*). Współpraca Wojewody Lubuskiego z innymi organami, służbami i podmiotami prowadzona w ramach Zespołu została opisana w pkt. 2.1 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

[dowód: akta kontroli str. 642-644]

²⁵ Zarządzenia Wojewody Lubuskiego z 11 maja 2016 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego.

²⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1856.

²⁷ Tj.: 15, 22.11, 19.12.2019 r. oraz 20, 28.01, 18.02 oraz 10.09.2020 r.

²⁸ Powołanie Zespołu poprzedzone zostało spotkaniem roboczym organów, jednostek i podmiotów, które następnie weszły w jego skład. Na spotkaniu przedstawiono aktualną sytuację epizootyczną w kraju oraz strategię zwalczania ASF w populacji dzików zatwierdzoną przez GLW. Powołano również cztery podzespoły celem opracowania m.in. metod walki z ASF w poszczególnych obszarach.

1.10. Z dniem 31.01.2020 r. w obszarze zarządzania kryzysowego, w związku z ASF, sformułowano nowe zadania oraz uprawnienia²⁹, które dotyczyły pomocy policjantów, funkcjonariuszy Straży Granicznej lub funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej, ewentualnie wojska, w odstrzale sanitarnym zwierząt.

Stosownie do art. 25a ust. 1 ustawy ZK, w przypadku nakazu odstrzału, o którym mowa w art. 46 ust. 3 pkt 8 uozz (odstrzał sanitarny zwierząt), jeżeli jest to niezbędne ze względu na rodzaj i skalę zagrożenia, minister właściwy do spraw wewnętrznych, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji doraźne zgrupowanie zadaniowe sformowane z policjantów, funkcjonariuszy Straży Granicznej lub funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej, którzy mają uprawnienia do wykonywania polowania, celem ich użycia do odstrzału sanitarnego zwierząt wolno żyjących (dzikich) na określonych obszarach. Jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji doraźne zgrupowanie zadaniowe sformowane z żołnierzy, którzy mają uprawnienia do wykonywania polowania, celem użycia ich do odstrzału, o którym mowa w art. 46 ust. 3 pkt 8 uozz, zwierząt wolno żyjących (dzikich) na określonych obszarach (art. 25b ust. 1 ustawy ZK).

W tych sytuacjach nie stosuje się przepisów uozz dotyczących ryczałtu (art. 25c ust. 3 pkt 1 ustawy ZK), a do obowiązków wojewody należy zapewnienie amunicji oraz zwrot kosztów transportu, zakwaterowania i wyżywienia doraźnych zgrupowań zadaniowych (art. 25d tej ustawy).

Wojewoda Lubuski oraz pracownicy Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego LUW podejmowali szereg działań, mających na celu przygotowanie właściwego funkcjonowania doraźnych zgrupowań zadaniowych:

- 9.12.2019 r. Wojewoda na wniosek Ministra RiRW informował o liczbie osób pełniących służbę w formacjach mundurowych, którzy posiadają uprawnienia łowieckie;
- 20.01.2020 r. odbyło się posiedzenie WZZK, na którym omawiano zapisy projektu tzw. specustawy, która wprowadzała m.in. przepisy dotyczące wspomnianych zgrupowań;
- po otrzymaniu w dniu 24.01.2020 r. od Ministra RiRW wytycznych³⁰ w sprawie wykorzystywania doraźnych zgrupowań zadaniowych do wykonywania odstrzału sanitarnego dzików (które zostały bezzwłocznie przekazane komendantom służb mundurowych), na podstawie wcześniej zebranych uwag do projektu specustawy (o której mowa wyżej), Wojewoda skierował do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji listę pytań do projektowanych przepisów;
- 24.01.2020 r. Wojewoda skierował do Komendanta Wojewódzkiego Policji w Gorzowie Wlkp., Lubuskiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej, Szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Zielonej Górze oraz Komendanta Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej prośbę o przygotowanie list funkcjonariuszy mundurowych posiadających uprawnienia łowieckie (około 200 osób w województwie);
- 6.02.2020 r. Wojewoda zorganizował spotkanie robocze funkcjonariuszy posiadających uprawnienia łowieckie, które służyło udoskonaleniu procedur ułatwiających powołanie i funkcjonowanie doraźnych zgrupowań zadaniowych;
- 28.02.2020 r. odbyło się kolejne spotkanie robocze, w którym uczestniczył LWLW, dyrektorzy regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie i w Zielonej Górze, przedstawiciele PZŁ. W trakcie tego spotkania ustalono, że ze względów bezpieczeństwa należy zrezygnować z użycia specgrup wokół ferm hodowlanych.

Wojewoda Lubuski nie występował z ww. wnioskami do Ministra Obrony Narodowej, ani do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wojsko uczestniczyło jedynie w działaniach polegających na przeszukiwaniu terenu, celem wykrywania przypadków padłych zwierząt.

²⁹ Ustawa z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia zwalczania chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 148).

³⁰ Wskazano w nich logistykę, sposób formowania zgrupowań, zasady współdziałania z zarządcami i dzierżawcami obwodów łowieckich, zasady bezpieczeństwa i bioasekuracji na polowaniu, a także sposób zabezpieczenia terenu.

W LUW znajduje się dokumentacja, z której wynika, że doraźne zgrupowania zadaniowe miały być użyte:

- ✓ w pobliżu dużych ferm trzody chlewnej oraz stacji hodowli i unasienniania zwierząt;
- ✓ na terenie obwodu łowieckiego, dzierżawionego przez koło łowieckie czasowo nieposiadające zarządu;
- ✓ do realizacji odstrzału w parkach narodowych i rezerwach przyrody, a także w tych obwodach łowieckich, w których postęp w realizacji odstrzału sanitarnego był niezadawalający.

Wojewoda wyjaśnił, że (...) powyższe plany pokrzyżowała pandemia COVID-19, która wymusiła przeorientowanie sił i środków poszczególnych służb do pomocy administracji publicznej w zapobieganiu rozprzestrzeniania się pandemii i zwalczaniu jej skutków (Straż Graniczna i Policja oddelegowane zostały do działań związanych m.in. z kontrolą zamkniętych z powodu pandemii granic oraz nadzorem nad przestrzeganiem obowiązku kwarantanny, Państwowa Straż Pożarna uczestniczyła m.in. w operacjach ewakuacji i przewożenia pensjonariuszy DPS do szpitali czy pobierania wymazów w specjalnie do tego utworzonych punktach, Siły Zbrojne i żołnierze WOT pomagali w obciążonych szpitalach, etc.). Dodatkowo zorganizowanie DZZ uniemożliwiły przepisy o ograniczeniu czy zakazie przemieszczania się (np. zakaz wchodzenia do lasu) czy problemy kadrowe spowodowane nieobecnością z powodu choroby, kwarantanny oraz izolacji.”

[dowód: akta kontroli str. 487-528, 585-591, 957-964]

1.11. W latach 2019-2020 Wojewoda Lubuski nie skontrolował żadnego powiatowego inspektoratu weterynarii, natomiast raz skontrolował Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Zielonej Górze (czynności kontrolne wykonywali pracownicy Oddziału Kontroli i Rozliczeń Finansowych w Wydziale Budżetu i Finansów LUW). Przedmiotem tej kontroli było sprawdzenie prawidłowości wydatkowania środków publicznych na wybrane zadania (inne niż zwalczanie epizootii) w latach 2016-2018 oraz realizacja dochodów budżetu państwa związanych z wykonywaniem tych zadań. Zakończona w styczniu 2020 r. kontrola wykazała, że dla dwóch zamówień publicznych udzielonych w 2016 r. procedura ich udzielenia nie została udokumentowana zgodnie z obowiązującym regulaminem udzielania zamówień publicznych poniżej kwoty 30 tys. euro.

W latach 2019-2020 Wojewoda nie skontrolował ani nie planował przeprowadzenia kontroli w organach Inspekcji Weterynaryjnej z punktu widzenia prawidłowości wydatkowania środków finansowych na zwalczanie ASF na obszarze województwa lubuskiego.

[dowód: akta kontroli str. 7-115, 585-591, 957-964]

1.12. Wydatki na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt (w tym ASF), które zrealizowano w ramach części budżetu państwa 85/08 w 2019 r. oraz w okresie dziewięciu miesięcy 2020r. wyniosły odpowiednio: 3 668,7 tys. zł oraz 40 941,1 tys. zł (dział 010 Rolnictwo i łowiectwo, rozdział 01022 Zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz badania monitoringowe pozostałości chemicznych i biologicznych w tkankach zwierząt i produktach pochodzenia zwierzęcego).

[dowód: akta kontroli str. 663-675]

W budżecie Wojewody Lubuskiego na 2019 r., w rozdziale 01022, pierwotnie zaplanowano wydatki w wysokości 688,0 tys. zł. Wykonanie wydatków w ww. rozdziale wyniosło 3 668,7 tys. zł, tj. 97,6 % planu po zmianach (3 759,0 tys. zł). W trakcie roku budżetowego plan wydatków został zwiększony między innymi środkami z rezerw celowych w części 83, poz. 12 i 8, przeznaczonych na dofinansowanie zadań realizowanych w 2019 r. przez Inspekcję Weterynaryjną w zakresie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt.

W 2019 r. na zwalczanie ASF wydatkowano łącznie 1 942,4 tys. zł, z czego ze środków zaplanowanych w ustawie budżetowej – 515,8 tys. zł, ze środków z rezerwy celowej poz. 12 – 1 393,1 tys. zł, oraz z rezerwy celowej poz. 8 – 33,5 tys. zł.

Przekazanie ww. środków było poprzedzone złożeniem przez Wojewodę (w porozumieniu z LWLW) stosownych wniosków do Ministra Finansów (Minister RiRW akceptował wnioski z 3.01, 13.02, 17.02 oraz 4.07.2019 r.). Uzyskane środki były następnie – bez

nieuzasadnionej zwłoki – przekazywane do Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Zielonej Górze.

[dowód: akta kontroli str. 663-666, 676-712]

W budżecie Wojewody Lubuskiego na 2020 r., w rozdziale 01022, pierwotnie zaplanowano wydatki w wysokości 966,0 tys. zł. Wykonanie wydatków w ww. rozdziale na koniec września 2020 r. wyniosło 40 941,1 tys. zł, tj. 88,1% planu po zmianach (46 493,2 tys. zł). W trakcie roku budżetowego plan wydatków został zwiększony między innymi środkami z rezerw celowych w części 83, poz. 12 i 8, przeznaczonych na dofinansowanie zadań realizowanych w 2020 r. przez Inspekcję Weterynaryjną w zakresie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt.

Przez trzy kwartały 2020 r. na zwalczanie ASF w województwie lubuskim wydatkowano łącznie 18 386,7 tys. zł, w tym w związku z ogniskami choroby u świń 5 236,2 tys. zł.

Podobnie jak w 2019 r., przekazanie ww. środków w 2020 r. było poprzedzone złożeniem przez Wojewodę (w porozumieniu z LWLW) stosownych wniosków do Ministra Finansów, a otrzymane środki były, bez nieuzasadnionej zwłoki, przekazywane WIW.

Wydatki związane ze zwalczaniem wirusa ASF u dzików w latach 2019-2020 przeznaczono m.in. na odszkodowania właścicieli stad trzody chlewnej i likwidację skutków wystąpienia ognisk ASF u świń, odstrzał sanitarny dzików, zapłatę zobowiązań z tytułu wynagrodzeń urzędowych lekarzy weterynarii za pobieranie prób od zwierząt, przeczyszczenia lasów w poszukiwaniu padłych zwierząt, budowę odłowni, usługi dezynfekcji i utylizacji, badania laboratoryjne oraz dowóz prób do badań, zakup środków dezynfekcyjnych, odzieży oraz materiałów jednorazowego użytku, próbek do pobierania krwi, worków na tusze dzików oraz zużytą odzież, wydruk ulotek informacyjnych.

Ponadto, w rozdziale 01034 *Powiatowe inspektoraty weterynarii*, w okresie od 1.01 do 30.09.2020 r. wykonano wydatki majątkowe w kwocie 1 685,3 tys. zł, w ramach której zakupiono 116 sztuk chłodni do przetrzymywania tusz dzików.

[dowód: akta kontroli str. 667-675, 713-758]

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Wojewoda Lubuski w drodze rozporządzeń regulował kwestię zwalczania epizootii ASF u dzików i świń oraz odstrzału sanitarnego dzików na terenie województwa lubuskiego, w szczególności określając obszar skażony ASF. Wojewoda zapewnił ustanowienie właściwych struktur i funkcjonowanie wymaganych procedur, służących walce z epizootią oraz zapewnił finansowanie zadań związanych ze zwalczaniem i przeciwdziałaniem rozprzestrzenianiu się tej choroby w województwie lubuskim, bezzwłocznie przekazując Inspekcji Weterynaryjnej uzyskane w ramach rezerw celowych środki finansowe.

Wojewoda oraz podległe mu straże, służby i inspekcje, a w szczególności Inspekcja Weterynaryjna, podejmowali szeroko zakrojone, intensywne i długotrwałe działania mające ograniczyć zasięg epizootii i walkę z jej skutkami.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że przeszło miesięczny okres procedowania nad zamknięciem przejść dla zwierząt wzdłuż dróg stanowiących naturalną przeszkodę dla migracji dzików (droga ekspresowa S3, autostrada A2 i droga krajowa nr 18) mógł mieć znaczenie w rozprzestrzenianiu się wirusa w województwie lubuskim.

OBSZAR

2. Współpraca Wojewody Lubuskiego z organami Inspekcji Weterynaryjnej oraz pozostałymi służbami, inspekcjami i strażami, dotycząca zwalczania i przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się afrykańskiego pomoru świń w populacji dzika oraz przenikaniu i rozprzestrzenianiu się tej choroby w stadach świń w województwie lubuskim.

Opis stanu
faktycznego

2.1. Wojewoda współpracował z innymi organami, służbami i podmiotami w zakresie zwalczania ASF w województwie lubuskim w ramach *Zespołu ds. analizy i działań prewencyjnych zabezpieczających województwo lubuskie przez wprowadzeniem wirusa,*

powołanym w sierpniu 2019 r. Powołanie Zespołu poprzedzone zostało spotkaniem roboczym organów, jednostek i podmiotów, które następnie weszły w jego skład. Na spotkaniu przedstawiono aktualną sytuację epizootyczną w kraju oraz strategię zwalczania ASF w populacji dzików zatwierdzoną przez Główny Inspektorat Weterynarii. Powołano również cztery podzespoły celem opracowania m.in. metod walki z ASF w poszczególnych obszarach.

Zespołowi przypisano zadania monitorowanie i analizowanie bieżącej sytuacji w obszarze rozprzestrzeniania się wirusa ASF oraz opracowywanie propozycji działań niezbędnych do minimalizowania skutków społeczno-gospodarczych, związanych z występowaniem ASF. W latach 2019-2020 Zespół zbierał się pięć razy (raz w 2019 r. oraz cztery razy w 2020 r.). W trakcie spotkań przedstawiciele poszczególnych organów i służb przedstawiali aktualną sytuację, omawiali podjęte działania, a także wskazywali wnioski dotyczące dalszego zwalczania ASF na terenie województwa.

[dowód: akta kontroli str. 640-662]

2.2. Współpraca Wojewody Lubuskiego z innymi organami, służbami i podmiotami w ramach WZZK w zakresie zwalczania ASF w województwie lubuskim została opisana pkt. 1.11 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

2.3. Począwszy od 15.11.2019 r. Wojewoda Lubuski zwrócił się z prośbą do poszczególnych organów i jednostek o przekazywanie komunikatów na temat rozwoju sytuacji oraz informacji o podjętych działaniach w formie dobowych raportów w Centralnej Aplikacji Raportującej lub drogą mailową³¹. Od 26.02.2020 r. zmniejszono częstotliwość systemu meldunkowego z codziennego do tygodniowego. Na podstawie składanych przez służby, straże, inspekcje, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne instytucje meldunków i raportów, sporządzano raporty sytuacyjne podsumowujące wszystkie czynności realizowane w związku z potwierdzonym przypadkiem ASF w województwie. Celem sporządzania ww. raportów było monitorowanie rozwoju zagrożenia, konieczność prowadzenia sprawozdawczości dla organów centralnych, syntetyczne podsumowanie działań podejmowanych w ciągu doby, wymiana informacji wspierająca koordynację współdziałania zaangażowanych podmiotów oraz użycie raportów dla celów planowania i przygotowania własnych działań. Ponadto na podstawie ww. dokumentów oraz na potrzeby konferencji i spotkań z udziałem Wojewody Lubuskiego sporządzano aktualne oceny zagrożenia ASF na terenie województwa.

Ponadto na adres poczty elektronicznej WCZK przesyłane były dwutygodniowe meldunki z przeszukiwań obszarów i zbierania zwłok dzików lub ich szczątków na terenie województwa lubuskiego.

[dowód: akta kontroli str. 759-831]

2.4. Wojewoda Lubuski bądź Wicewojewoda, a także uprawnieni pracownicy Urzędu uczestniczyli między innymi w:

- ogólnopolskiej konferencji pt. „ASF w praktyce oraz problemy ze zwierzętami bezdomnymi” z udziałem GLW, która odbyła się w Gorzowie Wlkp.,
- konferencji dotyczącej zwalczania ASF,
- obradach Konwentu Zrzeszenia Gmin Województwa Lubuskiego w Szcząncu, poświęconych m.in. zwalczaniu ASF,
- videokonferencji z udziałem Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, na którym omawiano realizację zapisów w ustawie o ochronie zdrowia zwierząt i zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt w zakresie ASF,
- spotkaniu roboczym „ASF w Euroregionie PRO EUROPA VIADRINA – prewencja i środki zaradcze” z udziałem przedstawicieli *Euroregion PRO EUROPA VIADRINA*

³¹ Wraz z rozwojem sytuacji epizootycznej w województwie podmiotami zobowiązanymi do raportowania były właściwe starostwa, LWLW, Komendant Wojewódzki Policji w Gorzowie Wlkp., Komendant Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej w Krośnie Odrzańskim, dyrektorzy Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze i Szczecinie, Lubuski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Gorzowie Wlkp., Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego w Gorzowie Wlkp., Szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Zielonej Górze.

Mittlere Oder e.V., Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA, LWLW, Powiatu Märkisch-Oderland, Powiatu Oder-Spree, Miasta Frankfurtu nad Odrą i Miasta Gorzowa Wlkp.,

- spotkaniach roboczych w sprawie ASF, organizowanych głównie w siedzibie Urzędu bądź Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Zielonej Górze; w spotkaniach tych uczestniczyli również przedstawiciele Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze oraz Szczecinie, zarządów okręgowych PZŁ w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp., Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Zielonej Górze.

[dowód: akta kontroli str. 640-662, 759-831]

2.5. Wojewoda Lubuski prowadził również działania informacyjne, polegające między innymi na bieżącym zamieszczaniu na stronie internetowej Urzędu powiadomień o sytuacji epizootycznej w województwie lubuskim oraz podejmowanych działaniach z nią związanych, aktualizowaniu mapy ASF w województwie lubuskim. Na ww. stronie na bieżąco publikowano akty prawne związane z ASF, w tym przede wszystkim rozporządzenia Wojewody w sprawie zwalczania afrykańskiego pomoru świń u dzików, świń oraz w sprawie odstrzału sanitarnego dzików.

Na podstawie komunikatów GLW oraz Głównego Inspektora Sanitarnego opracowano i rozpowszechniano *Poradnik ogólny ASF* w formie broszury informacyjnej. W powyższej broszurze zamieszczono informacje o sposobie postępowania w przypadku znalezienia padłego dzika lub przy stwierdzeniu ASF u świń, dane kontaktowe organów Inspekcji Weterynaryjnej z terenu województwa lubuskiego, a także ogólny opis objawów klinicznych wirusa.

W związku z nakazami i zakazami wprowadzanymi na terenie województwa na podstawie rozporządzeń Wojewody Lubuskiego, poszczególne komunikaty rozpowszechniano zamieszczając je w Regionalnym Systemie Ostrzegania (RSO).

Wojewoda Lubuski brał udział w kolportażu apelu wystosowanego do rolników przez Lubuską Izbę Rolniczą, Lubuski Ośrodek Doradztwa Rolniczego oraz Lubuskie Forum Rolnicze, będącymi uczestnikami prac sztabu kryzysowego, dotyczącym likwidacji zagrożeń oraz zwalczaniu ASF. W apelu zwrócono szczególną uwagę na konieczność przestrzegania przez producentów trzody chlewnej zasad bioasekuracji oraz szerzenie świadomości społecznej dotyczącej ASF.

[dowód: akta kontroli str. 759-831]

2.6. W latach 2019-2020 wojewoda nie wydawał starostom zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego w przedmiocie zagrożenia i zwalczania epizootii ASF wobec braku takiej potrzeby. Z powyższej przyczyny WZZK nie przygotowywał także propozycji działań dotyczących wykonania, zmiany lub zaniechania działań ujętych w wojewódzkim planie zarządzania kryzysowego w obszarze afrykańskiego pomoru świń.

[dowód: akta kontroli str. 845]

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Wojewoda swoimi działaniami przyczynił się do usprawnienia współpracy podmiotów, instytucji i służb zaangażowanych w przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się ASF w populacji dzika oraz przenikaniu i rozprzestrzenianiu się tej choroby w stadach świń w województwie lubuskim.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze.

Zielona Góra, dnia 25 lutego 2021 r.

Kontrolerzy

Norbert Serafin
doradca ekonomiczny

.....
podpis

Andrzej Misa
główny specjalista k.p.

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze
p.o. Dyrektora
Włodzimierz Stobrawa

.....
podpis